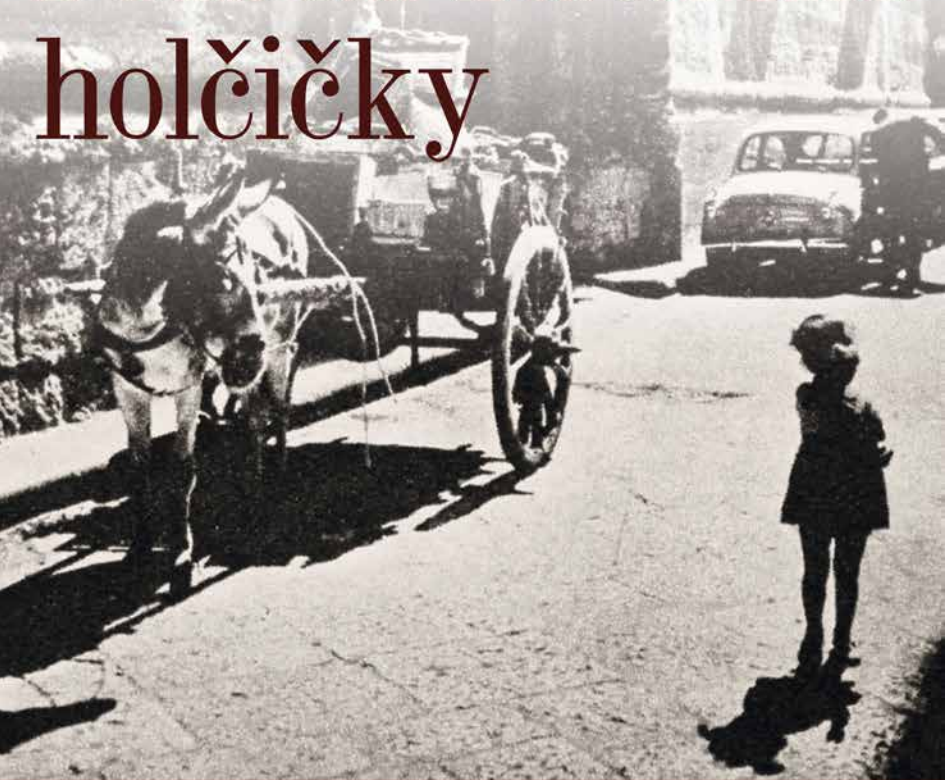

Elena Ferrante

GENIÁLNÍ PŘÍTELKYŇE
/ DÍL ČTVRTÝ

Příběh ztracené holčičky

PROSTOR

Elena Ferrante
Příběh ztracené holčičky
Geniální přítelkyně, díl čtvrtý

PROSTOR

Elena Ferrante

PŘÍBĚH
ZTRACENÉ
HOLČIČKY

Geniální přítelkyně, díl čtvrtý

Dospělost - Stáří

přeložila Alice Flemrová

PROSTOR | PRAHA | 2018

Copyright © 2014 by Edizioni e/o
Czech edition © PROSTOR, 2018
Translation © Alice Flemrová, 2018

ISBN 978-80-7260-376-3

Questo libro è stato tradotto grazie ad un contributo alla traduzione assegnato dal Ministero degli Affari Esteri e della Cooperazione Internazionale Italiano.

Tato kniha vychází za finanční podpory italského Ministerstva zahraničních věcí a mezinárodní spolupráce.

SEZNAM POSTAV
SE ZMÍNKAMI O UDÁLOSTECH
Z PŘEDCHOZÍCH DÍLŮ

Cerullovi (rodina příštípkaře):

Fernando Cerullo, švec, Lilin otec.

Nunzia Cerullová, Lilina matka.

Raffaella Cerullova, řečená *Lina* nebo *Lila*. Narodila se v srpnu 1944. V šestašedesáti letech z Neapole beze stopy zmizí. Jako mladičká se provdá za Stefana Carracciho, ale o jedněch prázdninách se na Ischii zamiluje do Nina Sarratora, kvůli kterému manžela opustí. Po ztroskotání soužití s Ninem a narození syna Gennara řečeného Rino Lila od manžela odejde definitivně, když zjistí, že se Stefanem čeká dítě Ada Cappucciová. Odstěhuje se s Enzem Scannem do San Giovanni a Teduccio, odkud se po několika letech vrátí i s Enzem a Gennarem zpátky do čtvrti.

Rino Cerullo, Lilin starší bratr. Je ženatý se Stefanovou sestrou Pinucciou Carracciovou a má s ní dvě děti. Lilino první dítě se jmenuje Rino právě po něm.

Další děti.

Grecovi (rodina vrátného):

Elena Grecová, řečená *Lenuccia* nebo *Lenù*. Narozená v srpnu 1944, vypravěčka dlouhého příběhu, který právě čteme. Elena po obecné škole dál studuje se stoupajícím úspěchem, a nakonec odpromuje na Scuola Normale v Pise, kde se seznámí s Pietrem Airotou, za kterého se po pár letech provdá a odstěhuje se s ním do Florencie. Mají spolu dvě dcery, Adele řečenou Dede a Elsu, ale Elena je manželstvím zklamaná a nakonec dcery a Pietra opustí, když si začne románek s Ninem Sarratorem, kterého miluje už od dětství.

Peppe, Gianni a Elisa, Elenini mladší sourozenci. Elisa navzdory Elenině nesouhlasu začne žít s Marcellem Solarou.

Otec, vrátný na radnici.

Matka, žena v domácnosti.

Carracciovi (rodina dona Achilla):

Don Achille Carracci, šmelinář a lichvář. Byl zavražděn.

Maria Carracciová, manželka dona Achilla, matka Stefana, Pinuccii a Alfonsa. Dcera Stefana a Ady Cappucciové se jmenuje po ní.

Stefano Carracci, syn nebožtíka dona Achilla, obchodník a Lilin první manžel. Nespokojený s bouřlivým manželstvím s Lilou, naváže vztah s Adou Cappucciovou a posléze s ní začne žít. Otec Gennara, kterého má s Lilou, a Marie narozené ze vztahu s Adou.

Pinuccia, dcera dona Achilla. Provdá se za Lili na bratra Rina a má s ním dvě děti.

Alfonso, syn dona Achilla. Po dlouhém zasnoubení se spíše neochotně ožení s Marisou Sarratorovou.

Pelusovi (rodina truhláře):

Alfredo Peluso, truhlář a komunista. Zemřel ve vězení.

Giuseppina Pelusová, Alfredova oddaná manželka. Po jeho smrti spáchá sebevraždu.

Pasquale Peluso, nejstarší syn Alfreda a Giuseppiny, zedník, militantní komunista.

Carmela Pelusová řečená *Carmen*. Pasqualova sestra, dlouho chodila s Enzem Scannem. Později se provdá za pumpaře z hlavní ulice a má s ním dvě děti.

Další děti.

Cappucciovi (rodina šílené vdovy):

Melina, vdova, příbuzná Nunzie Cerullové. Byla milenkou Donata Sarratora a po skončení jejich vztahu skoro přišla o rozum.

Melinin manžel, zemřel za nejasných okolností.

Ada Cappucciová, Melinina dcera. Byla dlouho zasnoubená s Pasqualem Pelusem, stane se milenkou Stefana Carracciho, se kterým začne žít. Z jejich vztahu se narodí holčička Maria.

Antonio Cappuccio, její bratr, automechanik. Chodil s Elenou.

Další děti.

Sarratorovi (rodina železničáře-básníka):

Donato Sarratore, velký donchuán, byl milencem Meliny Cappucciové. Elena s ním jako mladičká dívka přijde o panenství na pláži v Ischii, přinutí ji k tomu bolest, kterou jí působí vztah Nina s Lilou.

Lidia Sarratorová, Donatova manželka.

Nino Sarratore, nejstarší z dětí Donata a Lidie, udržoval dlouhý tajný poměr s Lilou. Je ženatý s Eleonorou, s níž má syna Albertina, naváže vztah s Elenou, která je také vdaná a má dcery.

Marisa Sarratorová, Ninova sestra. Je provdaná za Alfonsa Carracciho. Stane se milenkou Michela Solary, se kterým má dvě děti.

Pino, Clelia a Ciro Sarratorovi, mladší děti Donata a Lidie.

Scannovi (rodina zelináře):

Nicola Scanno, zelinář, zemřel na zápal plic.

Assunta Scannová, Nicolova manželka, zemřela na rakovinu.

Enzo Scanno, syn Nicolý a Assunty. Byl dlouhou dobu zasnoubený s Carmen Pelusovou. Když se Lila rozhodne odejít navždy od Stefana, postará se o ni i o jejího syna Gennara a odveze je, aby s ním žili v San Giovanni a Teduccio.

Další děti.

Solarovi (rodina majitele baru Solara s cukrárnou):

Silvio Solaro, majitel baru s cukrárnou.

Manuela Solarová, Silviova manželka, lichvářka. Jako stará je zabita na prahu svého bytu.

Marcello a Michele Solarovi, synové Silvia a Manuely. *Marcella* v mládí odmítne Lila, on začne po letech žít s Eleninou mladší sestrou Elisou.

Michele je ženatý s Gigliolou, dcerou cukráře, a má s ní dva syny, jeho milenkou je Marisa Sarratorová, se kterou má další dvě děti. Dál je ale chorobně posedlý Lilou.

Spagnuolovi (rodina cukráře):

Pan Spagnuolo, cukrář z baru Solara s cukrárnou.

Rosa Spagnuolová, cukrářova manželka.

Gigliola Spagnuolová, cukrářova dcera, manželka Michela Solary a matka jeho dvou synů.

Další děti.

Airotovi:

Guido Airola, profesor řecké literatury.

Adele, jeho manželka.

Mariarosa Airotová, starší dcera, profesorka dějin umění v Miláně.

Pietro Airola, mladý univerzitní profesor. Elenin manžel a otec Dede a Elsy.

Učitelé:

Ferraro, učitel z obecné školy a knihovník.

Olivierová, učitelka z obecné školy.

Gerace, profesor na nižším gymnáziu.

Galianiová, profesorka na gymnáziu.

Další postavy:

Gino, lékárníkův syn. Elenina první známost.

Vůdce fašistů ze čtvrti, je přepaden a zabit před svojí lékárnou.

Nella Incardová, sestřenice učitelky Olivierové.

Armando, lékař, syn profesorky Galianiové. Je ženatý s Isabellou, se kterou má syna jménem Marco.

Nadia, studentka, dcera profesorky Galianiové, chodila s Ninem. Jako militantní politická aktivistka se sblíží s Pasqualem Pelusem.

Bruno Soccavo, kamarád Nina Sarratora a dědic rodinné továrny na uzeniny. Je zabit ve své vlastní továrně.

Franco Mari, Elenin kluk v prvních letech univerzitního studia, stal se z něj politický aktivista. Při přepadení fašisty přijde o oko.

Silvia, univerzitní studentka a politická aktivistka. Má syna Mirka, který je plodem její krátké známosti s Ninem Sarratorem.

DOSPĚLOST

PŘÍBĚH ZTRACENÉ HOLČIČKY

Od října 1976 až do chvíle, kdy jsem se v roce 1979 přestěhovala zpátky do Neapole, jsem odmítala s Lilou znovu navázat stálý vztah. Ale nebylo to snadné. Ona se skoro okamžitě pokusila vstoupit zas stůj co stůj do mého života a já si jí nevšímala, tolerovala jsem ji, snášela jsem ji. I když dělala, jako by si nepřála nic jiného než být mi v těžké chvíli nablízku, nedokázala jsem zapomenout na pohrdání, s nímž se ke mně chovala.

Dneska si říkám, že kdyby mě ranila jenom ta urážka – seš blbá, ječela na mě do telefonu, když jsem jí řekla o Ninovi, a to bylo poprvé, *poprvé*, co se mnou takhle mluvila –, brzy bych se uklidnila. Ve skutečnosti mě víc než urážka zasáhla narážka na Dede s Elsou. Uvědom si, jak ublížíš svejm dcerám, napomenula mě, a já to v první chvíli ignorovala. Jenže ta slova časem získávala stále větší váhu, často jsem se k nim vracela. Lila nikdy neprojevila o Dede s Elsou sebemenší zájem, skoro určitě si ani nepamatovala jejich jména. Pokaždé, když jsem se po telefonu zmínila o nějaké jejich chytré průpovídce, přerušila mě, začala mluvit o něčem jiném. A když se s nimi poprvé setkala v bytě Marcella Solary, omezila se na roztržitý pohled a pár neurčitých frází, vůbec nevěnovala pozornost tomu, jak jsou pěkně oblečené, pěkně učesané, obě schopné, i když jsou ještě malé, se správně vyjadřovat. A přitom jsem je na svět přivedla *já*, vychovala jsem je *já*, byly součástí mě, její odvěké přítelkyně: měla tedy dopřát

prostor – neříkám z náklonnosti, ale aspoň ze slušnosti – její mateřské pyšle. Ale ona se neuchýlila ani k troše laskavé ironie, chovala se lhostejně a hotovo. Až teď – určitě ze žárlivosti, protože jsem získala Nina – si na holčičky vzpomněla a chtěla zdůraznit, že jsem příšerná matka, že jen abych byla sama šťastná, dělám nešťastné je. Jakmile jsem na to pomyslela, znervózněla jsem. Lila snad brala ohledy na Gennara, když opustila Stefana, když chlapečka nechávala u sousedky a chodila do fabriky, když ho poslala ke mně, skoro jako by se ho chtěla zbavit? Fajn, já nejsem bez viny, ale nepochybně jsem víc matka než ona.

2

V těch letech se myšlenky tohoto druhu staly zvykem. Jako kdyby se Lila, která koneckonců řekla o Dede a Else jen tu jednu zákeřnou větu, stala obhájkyní jejich dceřiných potřeb a já jsem pokaždé, když jsem je zanedbávala, abych se věnovala sama sobě, cítila povinnost jí dokázat, že se mýlí. Jenže to byl jen hlas vymyšlený mou špatnou náladou, co si Lila doopravdy myslela o tom, jak se chovám jako matka, to nevím. Ona je jediná, kdo to může vyprávět, pokud se jí skutečně podařilo se nabourat do tohoto dlouhatánského řetězu slov, aby můj text pozměnila, aby do něj dovedně vsunula chybějící oka a jiná odpojila tak, aby to nebylo vidět, aby o mně řekla víc, než bych si přála, víc, než já říct dokážu. Dychtím po jejím zásahu, přeju si ho od chvíle, kdy jsem začala náš příběh tukat do počítače, ale musím dospět až na konec, abych všechny tyhle stránky podrobila prověrce. Kdybych to zkusila teď, určitě bych se zasekla. Už píšu moc dlouho a jsem unavená, je stále těžší udržet vlákno vyprávění napjaté uvnitř chaosu let, velkých i malých událostí, nálad. Pročež mám tendenci své záležitosti přeskakovat, abych zas okamžitě drapla Lilu a veškeré komplikace, které s sebou přináší, anebo což je ještě horší, se nechávám unášet pouze událostmi svého života, protože se mi píše snadněji.

Ale tomuhle rozcestí je třeba se vyhnout. Nesmím se vydat první cestou: vzhledem k tomu, že povaha našeho vztahu vyžaduje, abych se k Lile mohla dostat jenom přes sebe, nakonec bych na ní, pokud si stoupnu stranou, našla stále méně Liliných stop. Na druhou stranu nesmím jít ani po té druhé. To je totiž přesně to, co by ona určitě podporovala: abych hovořila čím dál obšírněji jen o své zkušenosti. No tak – řekla by mi –, pověz nám, jakým směrem se ubíral tvůj život, co je ti po tom mém, přiznej se, že nezajímá ani tebe. A uzavřela by to slovy: já jsem jedna čmáranice přes druhou, vůbec se nehodím do žádné z tvých knih; vykašli se na mě, Lenù, o škrtačích se nevypráví.

Co mám tedy dělat? Dát jí znovu zapravdu? Přistoupit na to, že být dospělí znamená přestat se ukazovat, znamená to naučit se skrývat, dokud se nerozplyneme? Přiznat, že čím víc času uběhne, tím méně toho o Lile vím?

Dneska ráno držím únavu na uzdě a znovu usedám k psacímu stolu. Teď, když jsem blízko tomu nejbolestivějšímu místu našeho příběhu, chci mezi námi dvěma hledat na stránkách rovnováhu, kterou se mi v životě nepodařilo najít ani ve vztahu sama k sobě.

3

Z dní v Montpellieru si pamatuju všechno kromě města, jako kdybych tam vůbec nebyla. Za zdmi hotelu, za zdmi monumentální velké auly, kde se konala vědecká konference, jíž se Nino účastnil, dnes vidím jen větrný podzim a modré nebe spočívající na bílých oblacích. A přece to toponymum, Montpellier, zůstalo v mé paměti z mnoha důvodů jako únikový signál. V cizině jsem už předtím jednou byla, v Paříži s Francem, a cítila jsem se tam nabitá vlastní odvahou. Jenže tehdy se mi zdálo, že mým světem je a navždycky bude naše čtvrt, Neapol, zatímco zbytek byl něco jako krátký výlet na venkov, v jehož mimořádném ovzduší jsem si mohla představovat sama sebe takovou, jaká ve skutečnosti nikdy

nebudu. Zato v Montpellieru, který byl přítom mnohem méně vzrušující než Paříž, jsem měla dojem, že se má stavidla rozbila a já se rozlívám do prostoru. Prostý a pouhý fakt, že tam jsem, představoval v mých očích důkaz, že čtvrt, Neapol, Pisa, Florencie, Milán, celá Itálie jsou jen maličké střípky světa a že dělám dobře, když už se s těmi střípky nespokojím. V Montpellieru jsem si uvědomila, jak omezený mám pohled, jazyk, jímž se vyjadřuji a jímž jsem psala. V Montpellieru mi připadalo zjevné, jak nedostačující může být, když je člověk ve dvaařiceti manželkou a matkou. A během všech těch dní nabitých láskou jsem se poprvé cítila zbavená závazků, které jsem za léta nastřádala, závazků pramenících z mého původu, těch, jež mi přinesl úspěch ve studiu, těch, jež byly důsledkem učiněných životních rozhodnutí, především manželství. Pochopila jsem tam i důvody potěšení, které jsem v minulosti pocítila, když jsem svoji prvotinu uviděla přeloženou do cizích jazyků, a současně i důvody lítosti, že jsem za hranicemi Itálie našla málo čtenářů. Bylo nádherné překonávat hranice, vydávat se do jiných kultur, objevovat provizornost toho, co jsem považovala za definitivní. Pokud jsem dřív skutečnost, že se Lila nikdy nevzdálila z Neapole a že dostala strach dokonce i ze San Giovanni a Teduccio, považovala za její spornou volbu, kterou ale ona tak jako vždycky dokázala obrátit ve výhodu, teď se mi to jevilo jen jako výraz její duševní omezenosti. Zareagovala jsem stejně, jako když tomu, kdo vás uráží, odpovíte slovy, jež se vás dotkla. *Ty že ses ve mně spletla? Kdepak, moje milá, to já jsem se spletla v tobě: budeš se až do smrti koukat jen na nákladáky na hlavní ulici.*

Dny utekly jako voda. Organizátoři konference Ninovi už dlouho předtím zamluvili v hotelu jednolůžkový pokoj, a jelikož jsem se rozhodla, že pojedu s ním, příliš pozdě, nebylo možné rezervaci změnit na dvoulůžkový. Takže jsme měli oddělené pokoje, ale já se každý večer vysprchovala, nachystala jsem se na noc a pak jsem šla s mírně bušícím srdcem za ním. Spali jsme spolu, přitisknutí jeden ke druhému, jako bychom se báli, že nás nějaká nepřátelská síla od sebe ve spánku oddělí. Ráno jsme si dávali přinést snídaní

do postele, užívali jsme si přepychu, který jsem viděla jen v biografu, hodně jsme se smáli, byli jsme šťastní. Přes den jsem ho doprovázela do konferenčního sálu, a třebaže sami řečníci četli nekonečné stránky otráveným tónem, já byla nadšená, že jsem s ním, seděla jsem vedle něj, ale nerušila jsem ho. Nino sledoval příspěvky velice pozorně, dělal si poznámky a občas mi šeptal do ucha ironické komentáře a zamilovaná slůvka. Při obědě a při večeři jsme se zamíchali mezi akademiky z poloviny světa, cizokrajná jména, cizí jazyky. Jistě, ti nejvýznamnější řečníci měli jeden stůl jen pro sebe, my jsme seděli u velikého stolu mladších badatelů. Ale udělala na mě dojem Ninova společenská obratnost, jak během konference, tak v restauraci. Tolik se lišil od někdejšího studenta i od mladíka, který mě před skoro deseti lety hájil v tom milánském knihkupectví. Odložil polemický tón, taktně překračoval akademické bariéry, kontakty navazoval s vážným a současně okouzlejícím výrazem. Brilantně konverzoval hned v angličtině (výborné), hned ve francouzštině (slušné) a stavěl na odív svůj dávný kult čísel a efektivity. Dmula jsem se pýchou, že se tolik líbí. Během pár hodin už byl všem sympatický, přetahovali se o něj.

Jen v jedné chvíli se náhle změnil, bylo to večer před jeho příspěvkem. Začal se chovat odtažitě a hrubě, zdálo se mi, že se ho zmocnila panika. Začal tvrdit, že text, který si připravil, je špatný, několikrát zopakoval, že psaní mu nejde tak snadno jako mně, rozzlobil se, že neměl čas pracovat na něm pořádně. Cítila jsem se provinile – rozptýlovala ho snad naše komplikovaná situace? – a snažila jsem se to napravit objetím, polibky, pobízela jsem ho, ať mi svůj příspěvek přečte. Přečetl ho a mě rozněžnil ten jeho výraz vyděšeného žáčka. Text mi připadal stejně tak nudný jako ty, které jsem poslouchala v konferenčním sále, ale velice jsem ho vychválila a on se uklidnil. Druhý den ráno se předvedl s hraným zápalem, sklídil potlesk. Večer ho jeden z významných akademiků, Američan, pozval, aby si sedl vedle něj. Osaměla jsem, ale nevadilo mi to. Když tam byl Nino, s nikým jsem nemluvila, zatímco v jeho nepřítomnosti jsem byla nucená si

vystačit se svojí škobrtavou francouzštinou a seznámila jsem se s jedním párem z Paříže. Líbili se mi, protože jsem brzy zjistila, že jsou v situaci, která se od té naší moc neliší. Oba považovali institut rodiny za dusící, oba bolestně nechali za zády své partnery a děti, oba vypadali šťastně. Jemu, Augustinovi, bylo kolem padesátky, měl ruměncem ve tváři, velice živé blankytné oči, mohutný špinavě plavý knír. Jí, Colombe, bylo něco přes třicet jako mně, měla kratičké černé vlasy, oči a ústa vyryté v drobném obličejí, byla úchvatně elegantní. Povíдалa jsem si především s Colombe, měla sedmiletého syna.

„Mé starší dceři bude sedm až za několik měsíců,“ řekla jsem, „ale letos už chodí do druhé třídy, je moc šikovná.“

„Ten můj je moc bystrý a má velkou představitost.“

„Jak se vyrovnal s rozchodem?“

„Dobře.“

„To se tím vůbec netrápil?“

„Děti jsou pružné, nejsou tak zkostnatělé jako my.“

Trvala dál na pružnosti, kterou přisuzovala dětství, zdálo se mi, že ji to uklidňuje. Dodala: v našem prostředí je dost běžné, že se rodiče rozejdou, děti vědí, že se to může stát. Ale zrovna když jsem jí říkala, že já naproti tomu s výjimkou jedné své přítelkyně žádné rozvedené ženy neznám, změnila náhle tón a začala si na syna stěžovat: je chytrý, ale je pomalý, zvolala, ve škole říkají, že je nepořádný. Velice mě překvapilo, že se začala zničehonic vyjadřovat bez něhy, skoro záštiplně, jako kdyby jí to syn dělal naschvál, polekalo mě to. Její druh si toho musel všimnout, vmísil se do hovoru, pochlubil se svými syny, jednomu je čtrnáct a druhému osmnáct, žertoval o tom, že se oba líbí jak mladým, tak zralým ženám. Když se Nino vrátil k našemu stolu, oba muži – hlavně Augustin – začali pomlouvat většinu řečníků. Colombe se k nim skoro okamžitě s trochu strojeným veselím přidala. Zlé řeči brzy vytvořily pouto, Augustin celý večer hodně mluvil a hodně pil, jeho družka se smála, sotva Nino otevřel pusku. Pozvali nás, abychom s nimi jeli do Paříže, autem.

Hovory o dětech a pozvání, na které jsme neodpověděli ani ano, ani ne, mě vrátily nohama zpátky na zem. Až do té

chvíle se mi Dede s Elsou neustále vracely na mysl, i Pietro, ale jako by ustrnuli v nějakém paralelním vesmíru, nehybní kolem kuchyňského stolu ve Florencii, nebo před televizí, nebo v postelích. Teď spolu můj a jejich svět začaly rázem komunikovat. Došlo mi, že dny v Montpellieru se chýlí ke konci, že já s Ninem se nevyhnutelně vrátíme do svých domovů, že budeme muset čelit každý své příslušné manželské krizi, já ve Florencii, on v Neapoli. A těla mých holčiček se zase spojila s mým, prudce jsem ten dotyk ucítila. Už pět dní jsem o nich nic nevěděla, a když jsem si to uvědomila, udělalo se mi strašně mdlo, stesk se stal nesnesitelným. Dostala jsem strach, nikoli z budoucnosti, ta už se mi teď zdála nevyhnutelně vyplněná Ninem, nýbrž z nastávajících hodin, ze zítřku, z pozítřku. Nedokázala jsem se ovládnout, a ačkoli byla skoro půlnoc – co na tom, řekla jsem si, Pietro je vzhůru pořád –, zkusila jsem jim zavolat.

Byla to docela pracná záležitost, ale nakonec jsem získala spojení. Haló, řekla jsem. Haló, zopakovala jsem. Věděla jsem, že na druhém konci drátu je Pietro, oslovila jsem ho jménem: Pietro, tady Elena, jak se mají holčičky. Spojení se přerušilo. Počkala jsem pár minut a pak jsem požádala spojovatelku, aby zavolala znovu. Byla jsem odhodlaná to zkoušet celou noc, ale Pietro tentokrát odpověděl.

„Co chceš?“

„Řekni mi, co holky.“

„Spí.“

„To vím, ale jak se mají?“

„Co je ti po tom?“

„Jsou to moje dcery.“

„Opustila jsi je, už nechtějí být tvými dcerami.“

„To řekly tobě?“

„Řekly to mojí matce.“

„Zavolal jsi Adele?“

„Ano.“

„Řekni jí, že se za pár dní vrátím.“

„Ne, už se nevracej! Ani já, ani holky, ani moje matka tě už nechceme víckrát vidět.“

Poplakala jsem si, pak jsem se uklidnila a šla jsem za Ninem. Chtěla jsem mu říct o tom telefonátu, chtěla jsem, aby mě utěšil. Jenže když jsem se chystala zaklepat na dveře pokoje, uslyšela jsem, že s někým mluví. Zaváhala jsem. Telefonoval, nerozuměla jsem, co říká, ani jakým jazykem mluví, ale hned mě napadlo, že hovoří se svojí manželkou. Tak tohle se každý večer dělo? Když jsem se šla k sobě do pokoje nachystat na noc a on zůstal sám, telefonoval Eleonoře? Hledají způsob, jak se v klidu rozejít? Nebo se usmiřují, a až skončí vsuvka v Montpellieru, ona si ho zase vezme zpátky?

Rozhodla jsem se zaklepat. Nino zmlkl, bylo ticho, pak začal mluvit, ale ztlumil hlas. Znervózněla jsem, znovu jsem zaklepala, a nic. Musela jsem zabušit potřetí a vši silou, než mi přišel otevřít. Když to udělal, okamžitě jsem na něj udeřila, vyčetla jsem mu, že mě před svojí ženou tají, zaječela jsem na něj, že jsem zavolala Pietrovi, že manžel mi nechce dovolit, abych zas viděla své dcery, že já dávám všanc celý svůj život, a on si zatím cukruje po telefonu s Eleonorou. Byla to ošklivá noc plná hádek, stálo nás námahu se zase usmířit. Nino se mě všemožně snažil uklidnit: nervózně se smál, rozčiloval se na Pietra za to, jak se ke mně chová, líbal mě, já ho odstrkovala, mumlal, že jsem blázen. Ale ať jsem na něj dotírala sebevíc, nepřiznal, že mluvil s manželkou, naopak přísahal na svého syna, že ode dne, kdy odjel z Neapole, ji už neslyšel.

„Tak komu jsi volal?“

„Jednomu kolegovi tady v hotelu.“

„O půlnoci?“

„O půlnoci.“

„Lháři.“

„Je to pravda.“

Dlouho jsem se odmítala pomilovat, nemohla jsem, bála jsem se, že mě už nemiluje. Pak jsem se podvolila, jen abych si nemusela myslet, že už je po všem.

Druhý den ráno jsem se poprvé po skoro pětidenním soužití vzbudila se špatnou náladou. Bylo třeba odjet, konference

se chýlila k závěru. Ale já nechtěla, aby Montpellier byl jen vsuvka, obávala jsem se návratu domů, obávala jsem se Ninova návratu domů, měla jsem strach, že navždycky přijdu o dcery. Když nám Augustin a Colombe znovu navrhli, abychom s nimi jeli autem do Paříže, a dokonce nám nabídli, že můžeme bydlet u nich, obrátila jsem se na Nina, doufala jsem, že také on touží jen po příležitosti, jak ten čas nastavit, jak oddálit návrat. Ale on zoufale zavrtěl hlavou, řekl: to je vyloučeno, musíme se vrátit do Itálie, a mluvil o letadlech, letenkách, vlacích, penězích. Byla jsem slabá, pocítila jsem zklamání a zášť. Měla jsem pravdu, pomyslela jsem si, lhal mi, rozchod s manželkou není definitivní. Skutečně jí volal každý večer, slíbil, že se po skončení konference vrátí domů, nemůže se zdržet ani o pár dní déle. A co já?

Vzpomněla jsem si na nakladatelství v Nanterre a na svoji učenou povídečku o mužském vynálezu ženy. Až do té chvíle jsem o sobě nemluvila s nikým, ani s Ninem ne. Byla jsem usměvavá, ale takřka nemá žena, co spí s tím skvělým profesorem z Neapole, žena, co se ho drží jako klíště, pozorná k jeho potřebám, k jeho myšlenkám. Ale teď jsem s předstíraným veselím řekla: to Nino se musí vrátit, já mám nějakou práci v Nanterre; brzy vyjde – nebo možná už vyšel – jeden můj text, je to něco mezi esejem a povídkou; takže se asi svezu s vámi, zajdu se podívat do nakladatelství. Ti dva se na mě podívali, jako kdybych začala skutečně existovat teprve v tom okamžiku, a začali se mě vyptávat, čím se zabývám. Naznačila jsem jim to, vyšlo najevo, že Colombe dobře zná majitelku malého, ale jak jsem v té chvíli zjistila, prestižního nakladatelství. Přestala jsem se kontrolovat, mluvila jsem až přehnaně živě a možná jsem svoji literární kariéru i trochu nafoukla. A nedělala jsem to kvůli těm dvěma Francouzům, ale kvůli Ninovi. Chtěla jsem mu připomenout, že mám svůj život, který mi přináší uspokojení, že pokud jsem byla schopná opustit své dcery a Pietra, dokážu se obejít i bez něj, a ne za týden, ne za deset dní, ale okamžitě.

On poslouchal, pak řekl vážným hlasem Colombe a Augustinovi: tak dobře, pokud vás to neobtěžuje, svezeme se s vámi

autem. Ale když jsme zůstali sami, udělal mi nervózním tónem přednášku s vášnivým obsahem, jejímž smyslem bylo, že mu musím důvěřovat, že i když jsme ve svízelné situaci, určitě to nějak rozlouskneme, že za tím účelem se ale musíme vrátit domů, nemůžeme utéct z Montpellieru do Paříže a pak do kdovíjakého dalšího města, je nutné, abychom si promluvili s našimi partnery a začali spolu žít. Rázem mi připadalo, že mluví nejen rozumně, ale i upřímně. Vyvedlo mě to z míry, objala jsem ho, zamumlala jsem tak dobře. A přece jsme odjeli do Paříže, chtěla jsem ještě aspoň pár dní.

5

Byla to dlouhá cesta, foukal silný vítr, chvílemi přšelo. Krajina byla bledá a potažená rzí, ale místy se nebe protrhlo a všechno se začalo lesknout, deštěm počínaje. Celou dobu jsem se tiskla k Ninovi, chvílemi jsem pospávala na jeho rameni, znovu jsem se začala cítit vylitá ze svých hrází, užívala jsem si to. Líbil se mi cizí jazyk, který se ozýval v kabině auta, líbilo se mi, že jedu vstříc knize, kterou jsem sice napsala italsky, ale která díky Mariarose poprvé spatří světlo světa v jiném jazyce. To je něco tak mimořádného, děje se mi taková spousta podivuhodných věcí. Ten svazeček mi připadal jako nějaký můj kámen vymrštěný po směru nevypočitatelné trajektorie, navíc rychlostí, která se nedá srovnávat s tou, již jsme s Lilou jako malé házely kameny po partách kluků.

Ale cesta neubíhala pořád skvěle, místy na mě padal smutek. A taky jsem brzy získala dojem, že Nino hovoří s Colombe úplně jiným tónem než s Augustinem, nemluvě o tom, že se nějak moc často špičkami prstů dotýkal jejího ramene. Moje špatná nálada postupně narůstala, viděla jsem, že se ti dva náramně spřátelili. Když jsme dorazili do Paříže, už byli jedna ruka, švitořili spolu, ona se často smála a bezděčným pohybem si přitom upravovala vlasy.

Augustin žil v krásném bytě u Canal Saint-Martin, Colombe se k němu přistěhovala teprve nedávno. Ani poté, co nám

přidělili pokoj, nás nenechali jít si lehnout. Připadalo mi, jako by se báli zůstat sami, jejich řeči nebraly konce. Byla jsem unavená a nervózní, to já chtěla jet do Paříže a teď mi připadalo absurdní, že jsem v tom bytě, s cizími lidmi, s Ninem, který si mě skoro nevšímal, daleko od svých dcer. Později v pokoji jsem se ho zeptala:

„Líbí se ti Colombe?“

„Je sympatická.“

„Ptala jsem se tě, jestli se ti líbí.“

„Chceš se hádat?“

„Ne.“

„Tak uvažuji: jak by se mi mohla líbit Colombe, když miluju tebe?“

Děsilo mě, když nasadil třeba jen lehce strohý tón, bála jsem se, že budu muset připustit, že mezi námi něco nefunguje. Jednoduše se chová hezky k někomu, kdo se zachoval hezky k nám, řekla jsem si a usnula jsem. Ale spala jsem špatně. V jedné chvíli jsem měla dojem, že jsem v posteli sama, snažila jsem se probudit, ale znovu jsem se propadla do spánku. Vynořila jsem se po nevímjaké době. Nino teď stál ve tmě, nebo mi to tak připadalo. Spi, řekl. Zase jsem usnula.

Další den nás naši hostitelé odvezli do Nanterre. Nino celou cestu dál žertoval s Colombe, mluvil s ní v narážkách. Snažila jsem se nevšímat si toho. Jak jsem si mohla myslet, že bych s ním žila, když musím trávit čas tím, že na něj dohlížím? Když jsme dojeli do cíle a začal se chovat družně a laškovně i k přítelkyni Mariarosy, majitelce nakladatelství, a její obchodní společnosti – jedné bylo kolem čtyřicítky, druhé asi šedesát a obě byly na hony vzdálené půvabu Augustinovy družky –, s úlevou jsem si oddechla. Není v tom nic zlého, uzavřela jsem to, chová se tak ke všem ženám. A konečně jsem se zase cítila dobře.

Obě dámy mě nadšeně vítaly, ptaly se na Mariarosu. Dozvěděla jsem se, že moje knížka dorazila na pulty teprve před nedávnem, ale už vyšlo pár recenzí. Ta starší mi je ukázala, vypadala, že ji samotnou udivilo, že se o mně píše tak pochvalně, a zdůraznila to směrem ke Colombe, k Augustinovi,

k Ninovi. Články jsem si namátkou přečetla, pár řádků tady a pár tam. Byly podepsané ženami – o kterých jsem nikdy neslyšela, ale Colombe a ty dvě dámy ano – a skutečně mou knihu bezvýhradně chválily. Měla jsem důvod ke spokojenosti, předešlého dne jsem byla nucená pochlebovat sama sobě a teď už to nebylo potřeba. Přesto jsem zjistila, že se nedovedu radovat. Jako kdyby od chvíle, kdy jsem milovala Nina a on miloval mě, naše láska proměňovala všechno dobré, co se mi dělo a co se mi teprve přihodí, jen v pouhý příjemný vedlejší účinek. Způsobně jsem dala najevo své uspokojení a řekla jsem chabá ano na propagační plány svých nakladatelek. Musíte se brzy vrátit, zvolala ta starší, nebo my bychom si to aspoň přály. Ta mladší dodala: Mariarosa nám řekla o vaší manželské krizi, doufáme, že pro vás nebude příliš bolestné ji překonat.

Tak jsem zjistila, že zpráva o mém a Pietrově rozchodu naplno zasáhla nejen Adele, ale dospěla až do Milána, a dokonce i do Francie. Tím líp, pomyslela jsem si, aspoň bude lehčí udělat za naším vztahem definitivní tečku. V duchu jsem si řekla: vezmu si, co mi patří, nesmím žít v obavách, že ztratím Nina, nesmím si dělat starosti o Dede a o Elsu. Mám štěstí, on mě bude milovat navěky a moje dcery jsou moje dcery, všechno se spraví.

6

Vrátili jsme se do Říma. Při loučení jsme si přísahali všechno možné, vlastně jsme si pořád jenom přísahali. Nino pak odjel do Neapole a já do Florencie.

Domů jsem se vrátila skoro po špičkách, byla jsem přesvědčená, že mě čeká jedna z nejtěžších zkoušek mého života. Ale holčičky mě přivítaly s vyděšenou radostí a měla jsem je v bytě pořád v patách – nejenom Elsu, ale i Dede –, jako kdyby se bály, že když mě ztratí z očí, znovu zmizím; Adele se chovala laskavě a ani jednou se nezmínila o situaci, která ji přivedla k nám domů; mrtvolně bledý Pietro mi pouze

předal papír se soupisem osob, které mi volaly (nejméně čtyřikrát bylo mezi nimi Lilino jméno), zabručel, že musí kvůli práci odjet pryč, a o dvě hodiny později se vypařil a nerozloučil se ani s matkou a s dcerami.

Trvalo to pár dní, než dala Adele jasně najevo svůj názor: chtěla, abych zas přišla k rozumu a vrátila se k manželovi. A trvalo to týden, než pochopila, že opravdu nemám zájem udělat ani jedno, ani druhé. Za celou tu dobu nikdy nezvýšila hlas, nikdy se nerozčílila, neutrousila jedinou ironickou poznámku o mých častých a nekonečných telefonních rozhovorech s Ninem. Spíš ji zajímaly telefonáty těch dvou dam z Nanterre, které mě informovaly o tom, jak si kniha vede, a o naplánovaných setkáních, kvůli kterým budu objíždět Francii. Nepřekvapily ji kladné recenze ve francouzském tisku, sázela se, že text si brzy získá stejnou pozornost i v Itálii, řekla, že v našich denících se jí podaří dosáhnout lepších výsledků. Především vytrvale chválila moji inteligenci, můj rozhled, moji odvahu a v žádném případě se nepouštěla do obhajoby svého syna, který se ostatně vůbec neukazoval.

Vyloučila jsem, že by měl Pietro doopravdy pracovní povinnosti mimo Florencii. Okamžitě jsem došla k závěru, naštvaně a s kapkou pohrdání, že řešení naší krize svěřil do rukou matce a někam si zalezl, aby mohl pracovat na té své nekonečné knize. Jednou jsem se neovládla a řekla jsem Adele:

„Žít s tvým synem bylo vážně těžké.“

„Neexistuje muž, s nímž by to bylo snadné.“

„S ním, to mi věř, to bylo obzvlášť těžké.“

„Ty si myslíš, že s Ninem to bude lepší?“

„Ano.“

„Poptala jsem se, řeči, které o něm kolují v Miláně, jsou dost nepěkné.“

„Nepotřebuju žádné milánské řeči. Miluju ho už dvacet let, těch klepů mě můžeš ušetřit. Víím toho o něm víc než o komkoli jiném.“

„Tebe panečku těší říkat, že ho miluješ.“

„Proč by mě to nemělo těšit?“

„Máš pravdu, proč ne? Spletla jsem se: zamilovanému člověku je marné otvírat oči.“

Od té chvíle jsme se o Ninovi už nezmínily. A když jsem jí svěřila děti, abych se rozjela do Neapole, ani nemrkla. Nemrkla, ani když jsem jí vysvětlila, že po návratu z Neapole odjedu do Francie, kde se zdržím celý týden. Jen se mě mírně ironickým tónem zeptala:

„Na Vánoce tu budeš? Strávíš je s holčičkami?“

Ta otázka se mě skoro dotkla, odpověděla jsem:

„Jistě.“

Do kufru jsem si naskládala hlavně spodní prádlo a elegantní šaty. Dede s Elsou, které se přitom nikdy neptaly po otci, třebaže už ho dlouho neviděly, zareagovaly na oznámení mého dalšího odjezdu hodně špatně. Dede na mě dokonce zakřičela slova, která určitě neměla ze své hlavy, řekla: dobře, jdi si, jsi ošklivá a protivná. Obrátila jsem se pohledem na Adele, doufala jsem, že se pokusí si s nimi hrát a zabavit je, ale ona neudělala nic. Když mě viděly odcházet ke dveřím, daly se do breku. Začala s tím Elsa, zaječela: já chci jít s tebou. Dede se ovládala, snažila se dát mi najevo veškerou svou lhostejnost, možná dokonce i své pohrdání, ale nakonec to nevydržela a kvílela ještě víc než její sestra. Musela jsem se jim vyškubnout, držely mě za šaty, chtěly, abych položila kufr. Jejich nářek mě pronásledoval až na ulici.

Cesta do Neapole se mi zdála nekonečná. Kousek před městem jsem se vyklonila z okénka. Čím víc vlak zpomaloval, jak klouzal do prostoru města, tím víc se mě zmocňovalo úzkostné vyčerpání. Zaznamenala jsem odpudivost periférie s jejími šedými činžáčky za tratí, sloupy elektrického vedení, světla semaforů, kamenné okenní římsy. Když vlak vjel do stanice, zdálo se mi, že Neapol, k níž jsem cítila pouto, Neapol, kam jsem se vracela, už je celá shrnutá jen do Nina. Věděla jsem, že je ve větší šlamastyce než já. Eleonora ho vyhodila z bytu, i pro něj se ze všeho stalo provizorium. Už pár týdnů bydlel u jednoho kolegy z univerzity, kousek od katedrály, ve via Duomo. Kam mě odvede, co budeme dělat? A hlavně, jaká rozhodnutí učiníme, vzhledem k tomu, že jsme neměli

ani hypotézu konkrétního východiska z naší situace? Bylo mi jasné jen to, že hořím touhou, nemohla jsem se dočkat, až ho zase uvidím. Vystoupila jsem z vlaku s obavami, že mu něco zabránilo přijít mi naproti na nástupiště. Ale stál tam: jak byl vysoký, vyčníval z proudu cestujících.

To mě uklidnilo, a ještě víc mě uklidnilo, že zamluvil pokoj v jednom hotýlku v Mergellině, čímž mi dokázal, že nemá v úmyslu mě schovávat v bytě svého kamaráda. Byli jsme posedlí láskou, čas utekl. Večer jsme se procházeli v těsném objetí podél moře, rukou mě objímal kolem ramen, občas se sehnul, aby mě políbil. Všechno jsem se ho snažila přesvědčit, aby se mnou odjel do Francie. Nechal se zviklat, pak zas couvl, zabarikádoval se za výmluvou na práci na univerzitě. O Eleonoře ani o Albertinovi nikdy nemluvil, jako kdyby nám pouhá zmínka o nich mohla zkazit radost z toho, že jsme spolu. Zato já jsem mu vyprávěla o zoufalství svých holčiček, řekla jsem, že je třeba najít nějaké řešení co nejdřív. Cítila jsem, že je nervózní, byla jsem velice citlivá na každé slabé napětí, bála jsem se, že mi zničehonic řekne: nezvládnu to, vracím se domů. Ale to jsem se pletla. Když jsme šli na večeri, prozradil mi, v čem je problém. Najednou zvážněl a řekl mi, že má pro mě nepříjemnou novinku.

„Poslouchám,“ zašeptala jsem.

„Dneska ráno mi zavolala Lina.“

„Aha.“

„Chce nás vidět.“

7

Večer se pokazil. Nino řekl, že Lila zjistila, že jsem v Neapoli, od mojí tchyně. Sdělil mi to velice rozpačitě, pečlivě vážil slova, zdůrazňoval informace typu: neměla moji adresu; požádala moji sestru o číslo do bytu mého kolegy; zavolala mi chvílku předtím, než jsem šel pro tebe na nádraží; neřekl jsem ti to hned, protože jsem se bál, že se naštevš a budeme mít zkažený den. Uzavřel to zoufale:

„Víš, jaká je, nedokázal jsem jí říct ne. Máme s ní sraz zítřka v jedenáct, bude čekat před vchodem do metra na piazza Amedeo.“

Nedokázala jsem se ovládnout:

„Odkdy jste zas navázali kontakty? Viděli jste se?“

„Co to povídáš? Vůbec ne.“

„Nevěřím ti.“

„Eleno, přísahám ti, že jsem Linu neviděl ani neslyšel od roku 1963.“

„To víš, že ten kluk není tvůj?“

„Řekla mi to dneska ráno.“

„Takže jste spolu mluvili dlouho a o osobních věcech.“

„To ona stočila řeč na syna.“

„A tebe za celou tu dobu nepřepadla zvědavost zjistit o tom něco víc?“

„To je můj problém, nevím, proč bychom se o tom měli bavit.“

„Tvoje problémy jsou teď i moje. Potřebujeme si říct tolik věcí, času je málo a já neopustila své dcery, abych ho marnila s Linou. Co tě to napadlo, dávat si s ní schůzku?“

„Myslel jsem si, že ti to udělá radost. A každopádně, támhle je telefon: zavolej své přítelkyni a řekni jí, že máme moc práce, že se s ní nemůžeš vidět.“

Zničehonic mu začala docházet trpělivost, zmlkla jsem. Ano, věděla jsem, jaká Lila je. Co jsem se vrátila do Florencie, volala často, ale já měla jiné starosti, a nejen že jsem pokaždé zavěsila, ale poprosila jsem Adele – pro případ, že by to zvedla ona –, aby jí řekla, že nejsem doma. Lila to ale nevzdávala. Takže je pravděpodobné, že se o mé přítomnosti v Neapoli dozvěděla od Adele, je pravděpodobné, že si byla jistá, že nepůjdu do naší čtvrti, je pravděpodobné, že jen aby se se mnou mohla sejít, našla způsob, jak kontaktovat Nina. Co je na tom špatného? A hlavně, o co mi šlo? Věděla jsem celou dobu, že miloval Lilu a že Lila milovala jeho. Tak co? Stalo se to před tak dávnou dobou a žárlivost nebyla na místě. Pohladila jsem ho pomalu po ruce, zamumlala jsem, tak dobře, zítra půjdeme na piazza Amedeo.

Jedli jsme a on dlouze hovořil o naší budoucnosti. Muse-la jsem mu slíbit, že hned jak se vrátím z Francie, požádám o rozluky. Při řeči mě ujistil, že už se spojil s jedním kama-rádem právníkem, a že i když je všechno tak komplikované a Eleonora a její příbuzní mu určitě budou házet klacky pod nohy, on je rozhodnutý to dotáhnout do konce. To víš, řekl, tady v Neapoli jsou tyhle věci těžší: pokud jde o zaostalou mentalitu a špatné vychování, neliší se rodiče mé ženy od mých nebo od těch tvých, i když mají peníze a jsou to vysoce postavení podnikatelé. A jako by to chtěl lépe vysvětlit, začal chválit mého tchána s tchyní. Bohužel, vykřikl, já na rozdíl od tebe nemám co do činění s noblesními lidmi, jako jsou Airotovi, a označil je za nositele velkých kulturních tradic, obdivuhodné společenské úrovně.

Poslouchala jsem ho, ale to už se mezi nás vmísila Lila, by-la u našeho stolu, nedokázala jsem ji odehnat. Zatímco Nino mluvil, vybavily se mi potíže, do kterých se sama dostala, jen aby mohla být s ním, a nestarala se, co by jí mohl udělat Stefano, její bratr nebo Michele Solara. Zmínka o rodičích mě na zlomek vteřiny vrátila na Ischii, do večera na pláži Maronti – Lila s Ninem ve Foriu, já na vlhkém písku s Dona-tem – a obestřela mě hrůza. Tohle je tajemství, říkala jsem si v duchu, které mu nikdy nebudu moct svěřit. Kolik slov zů-stane nevyslovitelných i mezi dvojicí, která se miluje, a jak vysoké je nebezpečí, že je vysloví někdo jiný, a tím ji zničí. Jeho otec a já, on a Lila. Setřásla jsem ze sebe hnus, prohodila jsem pár slov o Petrovi, o tom, jak strašně trpí. Nino vybu-chl, teď přišel na řadu zas jeho žárlivý výstup, snažila jsem se ho uklidnit. Dožadoval se tlustých čar a pevných bodů a já se jich dožadovala taky, zdály se nám nezbytné, abychom mohli začít nový život. Probírali jsme kdy a kde. Nina práce nevy-hnutelně poutala k Neapoli, mé holčičky poutaly k Florencii.

„Vrať se zpátky sem,“ řekl mi zničehonic, „přestěhuj se sem co nejdřív.“

„To je vyloučené, Pietro musí mít možnost vídat holky.“

„Budete se střídát: jednou mu je tam odvezeš, jednou při-jede sem.“

„Na to nepřistoupí.“

„Přistoupí.“

Večer utekl tímhle způsobem. Čím víc jsme se v tom pitvali, tím složitější nám to připadalo; čím víc jsme si představovali společný život – každý den, každou noc –, tím víc jsme po sobě toužili a nesnáze se rozplývaly. V prázdné restauraci si mezitím číšníci povídali mezi sebou, zívali. Nino zaplatil, vrátili jsme se na přímořskou promenádu, kde bylo ještě hodně živo. Na okamžik, zatímco jsem se dívala do temné vody a cítila jsem její vůni, jsem měla pocit, že naše čtvrt je teď vzdálenější, než když jsem odjela do Pisy, do Florencie. I Neapol se mi najednou zdála strašně daleko od Neapole. A Lila od Lily, cítila jsem, že vedle sebe nemám ji, ale svoje vlastní obavy. Blízíci, blizoučci jsme byli jenom já s Ninem. Pošeptala jsem mu do ucha: pojďme spát.

8

Další den jsem vstala brzo a zavřela jsem se v koupelně. Dala jsem si dlouhou sprchu, pečlivě jsem si vysušila vlasy, bála jsem se, že hotelový fén s příliš prudkým proudem vzduchu mi nevytvoří ten správný účes. Krátce před desátou jsem vzbudila Nina, ten mi ještě otupělý spánkem pochválil šaty, co jsem si vzala na sebe. Snažil se mě stáhnout na chvíli k sobě, vyvlékla jsem se mu. Jakkoli jsem se snažila dělat jakoby nic, nedokázala jsem mu to odpustit. Proměnil náš nový den s láskou v den s Lilou a všechn čas byl teď poznamenaný tím blížícím se setkáním.

Odtáhla jsem ho na snídani, poddajně mě následoval. Ne-smál se, nedobíral si mě, špičkami prstů mě pohladil po vlasech a řekl: strašně ti to sluší. Zjevně vycítil, že jsem vyplašená. A byla to pravda, bála jsem se, že Lila přijde na schůzku v té nejlepší formě. Já byla, jaká jsem byla, ona byla elegantní od přírody. A navíc už měla zase peníze. Kdyby chtěla, mohla by o sebe pečovat, jako to dělala zamlada na Stefanovu útratu. Nechtěla jsem, aby Nina znovu oslnila.

Vyšli jsme před půl jedenáctou, foukal studený vítr. Šli jsme pěšky beze spěchu směrem k piazza Amedeo, třásla jsem se, i když jsem měla teplý kabát a Nino mě držel kolem ramen. O Lile jsme se ani jednou nezmínili. Nino mi trochu strojeně vykládal, jak se Neapol zlepšila od chvíle, kdy má komunistického starostu, a znovu na mě začal tlačit, abych se sem za ním co nejdřív přestěhovala i s dcerami. Tiskl mě k sobě celou cestu a já doufala, že mu to vydrží až ke stanici metra. Přála jsem si, aby Lila už stála před vchodem a viděla nás zdálky, abychom jí připadali krásní, byla nucená si pomyslet: to je dokonalý pár. Jenže on pár metrů od místa srazu sundal paži z mých ramen a zapálil si cigaretu. Instinktivně jsem ho vzala za ruku, silně jsem ji stiskla, na náměstí jsme vkročili takhle.

Lily jsem si hned nevšimla a na okamžik jsem zadoufala, že nepřišla. Ale uslyšela jsem, jak na mě volá – volala na mě tím svým obvyklým panovačným způsobem, jako by si vůbec nepřipouštěla možnost, že bych ji neslyšela, že bych se neotočila, že bych neposlechla její hlas. Stála ve dveřích baru naproti podchodu do metra, ruce zaražené v kapsách obnošeného hnědého kabátu, hubenější než obvykle, trochu shrbená, lesklé černé vlasy melírované stříbrnými prameny a stažené do ohonu. Připadala mi jako obvyklá Lila, dospělá Lila, ta poznamenaná zkušeností z továrny: neudělala nic pro to, aby se zkrášlila. Pevně mě objala, její energický stisk jsem mdle opětovala, pak mi vlepila na tváře dvě mlaskavé pusy a spokojeně se zasmála. Ninovi podala roztržitě ruku.

Usadili jsme se v baru, mluvila skoro pořád jen ona, a jako kdybychom tam byly samy. K mému nepřátelství, které mi zjevně četla ve tváři, se okamžitě postavila čelem a řekla milým hlasem, se smíchem: tak dobře, udělala jsem chybu, ty ses urazila, ale teď už dost, co to, že je z tebe taková netýkavka, vždyť víš, že na tobě mi nevádí nic, tak se usmířme.

S vlažným úsměvem jsem se vyhnula odpovědi, neřekla jsem ani ano, ani ne. Sedla si naproti Ninovi, ale ani jednou se na něj nepodívala a neřekla mu ani půl slova. Byla tam kvůli mně, jednou mě vzala za ruku a já jsem ji pomalu

odtáhla. Chtěla, abychom se spolu usmířily, měla v úmyslu se zase usadit v mém životě, i když nesouhlasila se směrem, kterým jsem ho teď stáčela. Pochopila jsem to z toho, jak vršila jednu otázku na druhou a nezajímala se o odpovědi. Tak moc toužila se zase roztahovat v každém koutě mého já, že jakmile natukla jedno téma, okamžitě přešla k jinému.

„Co s Pietrem?“

„Špatný.“

„A tvoje dcery?“

„Mají se dobře.“

„Rozvedeš se?“

„Ano.“

„A vy dva budete žít spolu?“

„Ano.“

„Kde, ve kterém městě?“

„To nevím.“

„Vrať se sem.“

„To je složitý.“

„Já ti byt najdu.“

„Když to bude potřeba, dám ti vědět.“

„Píšeš?“

„Vydala jsem knihu.“

„Další?“

„Ano.“

„Nikdo o ní nemluvil.“

„Zatím vyšla jen ve Francii.“

„Francouzsky?“

„Samozřejmě.“

„Je to román?“

„Povídka, ale jsou v ní úvahy.“

„O čem je?“

Vyhнула jsem se odpovědi, to téma jsem utnula. Raději jsem se zeptala na Enza, na Gennara, na čtvrt, na její práci. Při zmínce o synovi se zatvářila pobaveně, oznámila mi, že ho za chvíli uvidím, teď je ještě ve škole, ale přijde i s Enzem a čeká nás i jedno pěkné překvapení. Zato když mluvila o čtvrti, nasadila lhostejný výraz. Asi narážela na násilnou smrt

Manuely Solarové a marasmus, který tam nastal, když řekla: nic zvláštního, lidi umírají násilnou smrtí, tak jako v celé Itálii. Pak překvapivě prohodila pár slov o mojí mámě, chválila její energii a podnikavost, i když dobře věděla, jaký spolu máme konfliktní vztah. A stejně tak překvapivě projevila náklonnost k vlastním rodičům, zdůraznila, že si dává peníze stranou, aby koupila byt, ve kterém odjakživa bydlí, a zajistila jim na stáří klid. Je to pro mě radost – vysvětlovala, jako kdyby se za ten nával štědrosti musela omlouvat –, narodila jsem se tam, mám ten byt ráda, a když budeme s Enzem dost pracovat, můžeme ho odkoupit. Makala teď i dvanáct hodin denně, nejen pro Michela Solaru, i pro jiné zákazníky. Studuju si teď – vykládala – nový stroj, systém 32, o dost lepší než ten, co jsem ti ukazovala, když jsi přijela do Acerry: je to taková bílá krabice s maličkatou šestipalcovou obrazovkou, klávesnicí a vestavěnou tiskárnou. Brebentila o přicházejících vyspělejších systémech. Měla velký přehled, jako vždycky se uměla nadchnout jen pro novinky, až na to, že ji pak během pár dní omrzely. Ten nový stroj má v sobě něco krásného, tvrdila. Škoda, řekla, že kolem, mimo ten stroj, jsou jenom sračky.

V té chvíli vstoupil do hovoru Nino a udělal přesný opak toho, co jsem až do té chvíle dělala já: začal jí podávat vyčerpávající informace. Mluvil se západem o mojí knize, řekl, že vyjde každou chvíli i v Itálii, citoval ohlasy z francouzských recenzí, zdůraznil, že jsem měla spoustu problémů s manželem i s dcerami, hovořil o svém rozchodu s manželkou, potvrdil jí, že jediným řešením je žít v Neapoli, dokonce ji podporoval v záměru najít nám byt, položil jí pár zasvěcených otázek ohledně její a Enzovy práce.

Poslouchala jsem, trochu s obavami. Stále se vyjadřoval odtažitým způsobem, aby mi dokázal, zaprvé že se předtím s Lilou opravdu nesetkal, zadruhé že ona už na něj nemá žádný vliv. A ani na vteřinu nepoužil ten laškovný tón, kterým se bavil s Colombe a který nasazoval při hovoru se ženami už ze zvyku. Nevymýšlel si cukrkandlové výrazy, nikdy se jí nepodíval zpříma do očí, ani letmo se jí nedotkl: hlas se mu zabarvil trochu vřeleji, jen aby pochválil mě.

To mi nezabránilo vzpomenout si na pláž Citara, na to, jak spolu s Lilou využívali těch nejrozmanitějších témat, aby dosáhli vzájemné souhry a mě odřízli. Ale zdálo se mi, že v té chvíli se děje pravý opak. I když si kladli navzájem otázky a odpovídali si na ně, nevšíмали si přitom jeden druhého a obraceli se jen na mě, jako bych byla jejich jediným partnerem v dialogu.

Dohadovali se takhle dobrou půlhodinu a na ničem se neshodli. Překvapilo mě zejména to, jak umíněně zdůrazňovali svůj odlišný názor na Neapol. Moje politické kompetence už byly chabé: péče o holčičky, rešerše pro moji knížečku, její psaní, a hlavně zemětřesení v mém soukromém životě mě přinutily odložit stranou dokonce i četbu novin. Zato oni dva věděli o všem všechno. Nino vyjmenoval neapolské komunisty a socialisty, které dobře znal, jimž důvěřoval. Chválil správu města, která je konečně poctivá a vede ji starosta, jehož označil za slušného, sympatického člověka, vzdáleného dřívějšímu obvyklému tunelování. Uzavřel to slovy: teď konečně existují dobré důvody, proč tady žít a pracovat, tohle je velká příležitost, je potřeba být při tom. Ale Lila zesměšňovala všechno, co říkal. Řekla, že Neapol je stejně tak hnusná jako dřív a že jestli monarchisti, fašisti a křesťanský demokrati nedostanou lekci za všechno to svinstvo, co udělali, jestli se nad tím udělá kříž, což levice právě dělá, města se brzy zmocní kšeftaři – trochu pisklavě se zasmála, když to slovo vyslovila –, radniční byrokracie, právníci, zeměměřiči, banky a camorristi. Brzy si nešlo nevšimnout, že i do středu téhle debaty umístili mě. Oba chtěli, abych se vrátila do Neapole, ale každý se mě otevřeně snažil vyrvat z vlivu toho druhého a tlačil na mě, abych se brzy odstěhovala do města podle jeho představ: to Ninovo bylo uklidněné a směřující k dobré vládě, to Lilino se mstilo všem tunelářům, kašlalo na komunisty a socialisty, začínalo od nuly.

Celou dobu jsem je zkoumala. Udivilo mě, že čím víc rozhovor ústil do složitých témat, tím větší měla Lila tendenci předvádět tu svoji tajnou italštinu, o níž jsem věděla, že ji

umí, ale která mě při té příležitosti velice překvapila, protože každá věta odhalovala, že je mnohem vzdělanější, než jak se chce jevit. Vyrázilo mi dech, že Nino, obvykle tak brilantní a sebejistý řečník, opatrně volí slova, občas působí vystrašeně. Oba jsou v rozpacích, pomyslela jsem si. V minulosti se jeden před druhým odhalili a teď se stydí, že to udělali. Co se to v téhle chvíli děje? Obelhávají mě? Opravdu se bijí za mě, nebo se jen snaží udržet na uzdě svoji dávnou přitažlivost? Brzy jsem začala schválně dávat najevo netrpělivost. Lila si toho všimla, vstala, zmizela, jako kdyby šla na záchod. Já neřekla ani slovo, bála jsem se, že se k Ninovi začnu chovat útočně, a on taky mlčel. Když se Lila vrátila, vesele zvolala:

„Honem, už je čas, pojďme za Gennarem.“

„My nemůžeme,“ řekla jsem, „už něco máme.“

„Můj syn si tě moc oblíbil, bude mu to líto.“

„Pozdravuj ho ode mě, vyříd' mu, že ho mám taky ráda.“

„Máme sraz na piazza dei Martiri: je to jen deset minut, pozdravíme Alfonsa a zas půjdete.“

Zadívala jsem se na ni, hned přimhouřila oči, jako by je chtěla schovat. Takže tohle je ten plán? Chce Nina zatáhnout do Solarova starého obchodu s obuví, chce ho vzít zpátky na místo, kde se skoro rok potají milovali?

Odpověděla jsem s náznakem úsměvu: ne, je mi líto, my už vážně musíme běžet. A vrhla jsem pohled na Nina, který hned kývl na číšníka, že bude platit. Lila řekla: to jsem už vyřídila, a zatímco Nino protestoval, znovu se obrátila na mě a naléhala vábným tónem:

„Gennaro nepřijde sám, přivede ho Enzo. A s nimi přijde ještě jeden člověk, který umírá touhou tě vidět, bylo by vážně ošklivé, kdybys odešla a ani ho nepozdravila.“

Ten člověk byl Antonio Cappuccio, můj snoubenec z doby dospívání, kterého Solarovi po vraždě jejich matky fofrem povolali z Německa nazpátek.

Lila mi vyprávěla, že Antonio přijel na Manuelin pohřeb, sám, skoro k nepoznání, tak byl hubený. Během pár dní si pronajal byt kousek od Meliny, která bydlela se Stefanem a Adou, a potom si přistěhoval do naší čtvrti i německou manželku a své tři děti. Takže to byla pravda, že se oženil, byla pravda, že má děti. Vzdálené segmenty života se mi spojily v hlavě. Antonio byl významnou částí světa, ze kterého jsem pocházela, to, co o něm Lila řekla, zmírnilo tíži toho dopoledne, připadala jsem si lehčí. Pošeptala jsem Ninovi: jen na pár minut, jo? Pokrčil rameny a vydali jsme se směrem k piazza dei Martiri.

Po cestě, když jsme šli po via dei Mille a via Filangieri, si mě Lila zabrala pro sebe, a zatímco Nino krácel za námi s rukama v kapsách a svěšenou hlavou a určitě měl špatnou náladu, ona se mnou mluvila důvěrným tónem tak jako vždycky. Řekla mi, že jakmile to půjde, měla bych se seznámit s Antoniovou rodinou, popsala mi manželku a děti v živých barvách. Ona je překrásná, blondatější než já, i tři děti jsou blondaté, ani jedno se nepodobá otci, který je tmavý jako mouřenín. Takže když jde všech pět po hlavní ulici, manželka a synové, úplně bílí, se zářícími hlavami, vypadají jako váleční zajatci, které vzal na procházku po čtvrti. Zasmála se, pak mi vyjmenovala, kdo všechno na mě kromě Antonia čeká, aby mě pozdravili: Carmen – ta se ale musí hned vrátit do práce, zdrží se jen pár minut a pak ona i Enzo budou muset zas běžet –, samozřejmě Alfonso, který dál vede Solarovým obchod, Marisa s dětmi. Věnuješ jim jen pár minut, řekla, a oni budou šťastní, mají tě moc rádi.

Zatímco mluvila, myslela jsem, že všichni ti lidé, které za chvíli znovu uvidím, roznesou po čtvrti zprávu o konci mého manželství, že se to dozví i naši, že máma zjistí, že je ze mě milenka mladého Sarratora. Ale zjistila jsem, že z toho nejsem nesvá, naopak se mi zamlouvá, že mě mí přátelé uvidí s Ninem, že budou za mými zády říkat: dělá, co si zamane, opustila manžela a dcery, žije s jiným. Překvapeně jsem si

uvědomila, že si přeju, aby mě oficiálně spojovali s Ninem, přeju si, aby mě s ním viděli, přeju si vymazat pár Elena-Pietro a nahradit ho párem Nino-Elena. A najednou jsem se cítila klidná, skoro vstřícně naladěná vůči síti, do které mě Lila chtěla hodit.

Ona bez přestání navlékala jedno slovo za druhé, v jedné chvíli mě vzala pod paží, jak mívala ve zvyku. To gesto mě nevyvedlo z klidu. Chce přesvědčit sama sebe, že jsme pořád stejné, řekla jsem si, ale je načase si uvědomit, že jsme se naopak vzájemně vyčerpaly, její paže je jako ze dřeva nebo jako přízračný pozůstatek někdejšího vzrušujícího dotyku. Pak jsem si v protikladu s tím vybavila chvíli, kdy jsem doufala, že je opravdu nemocná a že zemře. Tehdy – pomyslela jsem si – byl náš vztah navzdory všemu živý, hutný, a tudíž bolestný. Teď tu ale bylo něco nového. Veškerý žár, jehož jsem byla schopná – i ten, jenž tehdy živil to strašlivé přání –, se soustředil na muže, kterého jsem odjakživa milovala. Lila věřila, že má ještě svoji dávnou sílu, že mě s sebou může odtahnout, kam se jí zachce. Ale co koneckonců zorganizovala: revizi nezralých lásek a pubertálních vášní? To, co mi před pár minutami připadalo zlé, se mi rázem jevilo neškodné jako muzeum. Pro mě je důležité něco jiného, ať se jí to líbí, nebo ne. Důležití jsme já a Nino, Nino a já, a dokonce i to, že vzbudíme pohoršení v malém světě naší čtvrti, mi připadalo jako příjemné stvrzení našeho páru. Lilu jsem už necítila, její paže byla bezkrevná, jenom se látka třela o látku.

Dorazili jsme na piazza dei Martiri. Otočila jsem se k Ninovi, abych ho upozornila, že v obchodě bude i jeho sestra s dětmi. Něco rozladěně zamumlal. Objevil se vývěsní štít – SOLARA –, vešli jsme, a třebaže se všechny pohledy upřely na Nina, přivítali mě, jako kdybych byla sama. Jedině Marisa se obrátila i na bratra a ani jeden nevypadal, že má z toho setkání radost. Ona mu hned vyčetla, že se nikdy neozve ani neukáže, vykřikla: máma je na tom zle, s tátou není k vydržení a tobě je to fuk. On na to nic neřekl, roztržitě políbil synovce, a jen proto, že Marisa na něj dál útočila, zabručel: já mám svejch starostí dost, Mari, dej mi pokoj. I když mě přátelsky

tahali hned sem a hned tam, nespouštěla jsem z něj oči, ale už bez žárlivosti, jen jsem se bála, že se bude cítit nepříjemně. Netušila jsem, jestli si pamatuje Antonia, jestli ho pozná, jenom já věděla o tom, jak ho můj bývalý kluk zmlátil. Viděla jsem, jak se velice zdrženlivě zdraví – pokývnutí, pousmání –, nelišilo se to od způsobu, jímž se hned vzápětí pozdravil s Enzem, s Alfonsem, s Carmen. Pro Nina to byli samí cizinci, můj a Lilin svět, on s ním neměl skoro nic společného. Pak chodil sem tam po obchodě a kouřil a nikdo, ani jeho sestra, už s ním neprohodil ani slovo. Byl tam, byl přítomný, byl to ten, kvůli kterému jsem opustila manžela. I Lila – hlavně ona – to musela vzít konečně na vědomí. Když si ho teď všichni pořádně prohlédli, už jsem chtěla jen co nejdřív ho odtamtud odtáhnout a odvést si ho pryč.

10

Celou půlhodinu, co jsem tam zůstala, do sebe zmateně narážela minulost s přítomností: boty navržené Lilou, její fotografie ve svatebním, večer slavnostního otevření a potratu, ona sama, která pro vlastní potřebu proměnila obchod ve společenský salon a alkovnu; a dnešní zápletka, když je nám už přes třicet, naše vzájemně tak rozdílné příběhy, jasné hlasy, hlasy utajené.

Snažila jsem se působit nenuceně, nasadila jsem radostný tón. Políbila jsem se, objala a prohodila pár slov s Gennarem, ze kterého se stal dvanáctiletý kluk s nadváhou a proužkem tmavého chmýří nad horním rtem, v rysech tak podobný Stefanovi, když byl v pubertě, jako kdyby Lila při jeho počertí potlačila celé své já. Cítila jsem povinnost chovat se stejně vřele i k Marisiným dětem a taky k Marise, kterou moje pozornost potěšila a hned začala mluvit v náznacích, jako někdo, kdo ví, kterým směrem se v tuhle chvíli ubírá můj život. Když teďka budeš jezdit do Neapole častěji, koukej se taky ukázat, my víme, že máte hodně práce, jste studovaný lidi, a my ne, ale trochu času si vyšetřit musíte.

Stála vedle manžela a zadržovala syny nachystané utéct ven, na vzduch. Marně jsem na její tváři hledala stopy krevního pouta s Ninem, neměla nic z bratra, ale ani z matky. Jak se teď trochu spravila, podobala se spíš Donatovi, zdědila i to jeho afektované švitoření, jímž se ve mně snažila vyvolat dojem, že má krásnou rodinu a dobrý život. A Alfonso, aby ji podpořil, příkyvoval a mlčky se na mě usmíval svým sněhobílým chrupem. Jeho vzhled mě strašně vyvedl z míry. Byl nesmírně elegantní, dlouhé černé vlasy svázané do ohonu zdůrazňovaly půvab jeho rysů, ale v pohybech, ve tváři měl něco, čemu jsem nedokázala porozumět, cosi nečekaného, co mě znepokojilo. Byl tam uvnitř jediný, kromě mě a Nina, kdo měl „panský školy“, a mně se zdálo, že to studium místo aby časem vybledlo, ještě výrazněji proniklo do jeho mrštného těla, do jemných linií jeho tváře. Byl tak krásný, tak vychovaný. Marisa ho chtěla stůj co stůj, třebaže on před ní utíkal, a vida je teď tady: ona s věkem nabírá mužské rysy, on bojuje proti mužnosti tím, že je čím dál zženšilejší, a jejich dva synové jsou údajně Michela Solary. Ano, zašeptal Alfonso a připojil se k manželčinu pozvání, když k nám někdy zajdete na večeri, uděláte nám velkou radost. A Marisa: kdypak napíšeš nějakou novou knížku, Lenù? Už se nemůžeme dočkat. Ale musíš jít s dobou, zdálo se, že jsi sprostá, a přitom to nebylo dost, vidélas, jaká pornografie se píše dneska?

Nikdo z přítomných, třebaže vůči Ninovi neprojeví žádné sympatie, se ani jednou nepokusil mě kritizovat za můj citový zvrát, a to ani pohledem, ani úšklebkem. Naopak, zatímco jsem podnikala objímací a klábosící kolečko, snažili se mi dát najevo svou náklonnost a svou úctu. Enzo mě objal a do sevření vložil svoji seriózní sílu, a třebaže se jen usmál, beze slova, zdálo se mi, jako kdyby říkal: mám tě rád bez ohledu na to, co se rozhodneš udělat. Zato Carmen mě skoro okamžitě zatáhla do kouta – byla strašně nervózní, pořád se dívala na hodinky – a spustila o svém bratrovi tónem, jímž hovoříme s nějakou hodnou vysoce postavenou osobou, která všechno ví, všechno smí a žádný chybný krok nemůže zakalit její auru. Ani slovem se nezmínila o dětech, o manželovi,

o svém nebo o mém soukromí. Pochopila jsem, že vzala na svá bedra veškerou tíhu pověsti teroristy, kterou si Pasquale vybudoval, ale jen proto, aby jí vtiskla opačné znaménko. Během těch pár minut, co jsme si povídaly, mi nesdělila jen to, že bratra nespravedlivě pronásledují, chtěla se domáhat uznání jeho odvahy a dobroty. Oči jí planuly odhodláním stát vždy a za všech okolností na jeho straně. Řekla, že musí vědět, kde mě hledat, chtěla moje telefonní číslo a mou adresu. Ty jsi významná osoba, Lenù, pošeptala mi, ty znáš lidi, který Pasqualovi, jestli mi ho nezabijou, můžou pomoci. Pak kývla hlavou směrem k Antoniovì, který stál trochu stranou, pár kroků od Enza. Pojď sem – řekla mu skoro neslyšně –, pověz jí to taky. Antonio k nám přistoupil s hlavou sklopenou, mluvil se mnou nesmělými větami, jejichž smysl byl: vím, že tobě Pasquale důvěřuje, stavil se u tebe, než se rozhodl, jak se rozhodl; takže, jestli ho znovu uvidíš, varuj ho, že musí zmizet, v Itálii už se nesmí ani ukázat; důvod jsem řekl i Carmen, problém nejsou karabiníci, problém jsou Solarovi: jsou přesvědčený o tom, že paní Manuelu zabil on, a když ho najdou – teď, zejtra, za spoustu let –, já mu pomoci nedokážu. Zatímco mi to vážným tónem sděloval, Carmen mu neustále skákala do řeči a ujišťovala se: je ti to jasný, Lenù?, a sledovala mě úzkostlivým pohledem. Nakonec mě objala, políbila mě, zamumlala: ty a Lina jste moje sestry, a odešla s Enzem, museli do práce.

A tak jsem zůstala sama s Antoniem. Zdálo se mi, že mám před sebou dva lidi přítomné v jednom těle, a přitom tak odlišné. Byl tam kluk, který mě kdysi dávno k sobě tiskl u rybníků, který mě zbožňoval a jehož pronikavý pach mi zůstal v paměti jako touha, která nebyla nikdy doopravdy ukojena. A byl tam dnešní muž bez jediného gramu tuku na těle, jen silné kosti a napjatá kůže, drsnou tvář bez pohledu počínaje a nohama v obrovských botách konče. Rozpačitě jsem řekla, že neznám nikoho, kdo by mohl Pasqualovi pomoci, že mě Carmen přeceňuje. Jenže jsem hned pochopila, že pokud má Pasqualova sestra o mé prestiži přehnané představy, ty jeho jsou ještě přehnanější. Antonio zamumlal, že jsem jako

vždycky skromná, že on si moji knihu přečetl dokonce v němčině, že mě znají po celém světě. Ačkoli žil dlouho v cizině a určitě ve službách Solarů viděl a dělal ošklivé věci, zůstal jedním z naší čtvrti a dál si představoval – anebo to hrál, kdo ví, aby mi udělal radost –, že mám moc, moc spořádaných lidí, protože jsem získala vysokoškolský diplom, mluvím italsky, píšu knihy. Řekla jsem se smíchem: tu knížku sis v Německu koupil jenom ty. A zeptala jsem se ho na manželku, na děti. Odpovídal jednoslabičně, ale přitom mě vytáhl ven na náměstí. Tam řekl laskavým tónem:

„Teď musíš uznat, že jsem měl pravdu.“

„V čem?“

„Chtěla jsi jeho a mně jsi vykládala jen lži.“

„Byla jsem ještě malá holka.“

„Ne, bylas už velká. A byla jsi chytřejší než já. Ani netušíš, jak moc jsi mi ublížila, když jsi mě nechala, abych si myslel, že jsem cvok.“

„Nech toho!“

Zmlkl, já udělala pár kroků směrem zpátky do obchodu. Šel za mnou, ve dveřích mě zadržel. Na pár vteřin se upřeně zadíval na Nina, který se usadil v koutě. Zavrčel:

„Jestli ublíží i tobě, řekni mi to.“

Zasmála jsem se:

„Jasně.“

„Nesměj se, mluvil jsem s Linou. Ona ho zná dobře, říká, že mu nemáš věřit. My si tě vážíme, on ne.“

Lila. Koukněme, jak Antonia využívá, udělala z něj svého zvěstovatele možných malérů. Kampak se poděla? Uviděla jsem ji, jak si hraje stranou s Marisinými syny, ale ve skutečnosti nás všechny sleduje šterbinkami svých očí. A tak jako vždycky všechny ovládá: Carmen, Alfonsa, Marisu, Enza, Antonia, svého syna i cizí děti, možná dokonce i majitele tohoto obchodu. Znovu jsem si zopakovala, že na mě už nikdy nebude mít žádný vliv, že ta dlouhá fáze už skončila. Rozloučila jsem se s ní, opět mě pevně objala, jako kdyby mě chtěla vmáčknout do sebe. Když jsem všechny postupně zdravila jednoho po druhém, znovu mě znervóznil Alfonso,

ale tentokrát mi došlo, co mě zaskočilo hned na první pohled. I to málo, co z něj dělalo syna dona Achilla a Marie, bratra Stefana a Pinuccii, mu zmizelo z tváře. V těch dlouhých vlasech stažených do ohonu se teď záhadně podobal Lile.

11

Vrátila jsem se do Florencie, promluvila jsem si s Pietrem o naší rozluce. Divoce jsme se pohádali, zatímco Adele se snažila chránit holčičky a možná i sebe a zavřela se s nimi ve svém pokoji. V jedné chvíli jsme si uvědomili, ne že už to přeháníme, ale že přítomnost našich dcer nám nedovoluje přehánět tak, jak nutně potřebujeme. Tak jsme vyšli z bytu a štěkali jsme se dál na ulici. Když Pietro odešel kdovíkam – byla jsem vzteky bez sebe, nechtěla jsem ho už víckrát vidět ani slyšet –, vrátila jsem se domů. Holky spaly, Adele jsem našla v kuchyni, jak si čte. Řekla jsem:

„Uvědomuješ si, jak se ke mně chová?“

„A co ty?“

„Co já?“

„No ty si uvědomuješ, jak se chováš k němu, jak ses k němu chovala?“

Nechala jsem ji bez odpovědi a s třísknutím dveří jsem se zavřela v ložnici. Pohrdání, které do těch slov vložila, mě překvapilo, ranilo mě. Bylo to poprvé, co se tak explicitně obrátila proti mně.

Druhý den jsem odjela do Francie obtěžkaná pocitem viny kvůli nářku holčiček a knihami, které jsem si chtěla cestou prostudovat. Ale čím víc jsem se soustředila na čtení, tím víc se mi stránky míchaly s Ninem, Pietrem, mými dcerami, Pasqualovou obhajobou, kterou pronesla jeho sestra, Antoniovými slovy, Alfonsovou proměnou. Do Paříže jsem po vyčerpávající cestě vlakem dorazila zmatenější než kdy dřív. Přesto jsem už na nádraží, jakmile jsem na nástupišti uviděla mladší z majitelek nakladatelství, začala být veselá, znovu jsem objevila potěšení z rozpínání se do prostoru, které

jsem okusila s Ninem v Montpellieru. Jenže tentokrát tu nebyly honosné hotely a auly, všechno bylo chudší. Obě dámy mě doprovázely na cestě po velkých městech i malých vesnicích, každý den jedna cesta, každý večer debata v knihkupectvích, a dokonce i v soukromých bytech. Pokud šlo o jídlo, o spánek: domácí kuchyně, rozkládací lehátko, občas gauč.

Byla jsem hodně unavená, dbala jsem čím dál méně o svůj vzhled, zhubla jsem. A přece jsem se líbila svým nakladatelkám i publiku, s nímž jsem se večer co večer setkávala. Jak jsem se přemísťovala sem a tam, debatovala s muži a s ženami v jazyce, který nebyl můj, ale který jsem se rychle naučila ovládat, pomalu jsem v sobě znovu objevovala vlohy, které jsem prokázala už před lety, svojí první knihou: bylo pro mě přirozené proměnit malé soukromé události ve veřejnou úvahu. Každý večer jsem s úspěchem improvizovala na základě osobní zkušenosti. Hovořila jsem o světě, ze kterého pocházím, o bídě a úpadku, o mužském i ženském běsnění, o Carmen, o jejím poutu s bratrem, o tom, jak ospravedlnuje násilné činy, kterých by se sama určitě nikdy nedopustila. Hovořila jsem o tom, jak jsem na své matce i na dalších ženách už jako malá holka zaznamenala ty nejpotupnější stránky rodinného života, mateřství, ztročení mužem. Hovořila jsem o tom, jak se žena pro lásku nějakého muže dokonce neštítí zašpinit si ruce jakoukoli hanebností vůči jiné ženě, vůči dětem. Hovořila jsem o obtížném vztahu s feministickou skupinou ve Florencii i v Miláně a zkušenost, kterou jsem podceňovala, najednou nabyla na významu, na veřejnosti jsem zjistila, kolik jsem se toho naučila tím, že jsem se zúčastnila té bolestné námahy noření se do sebe. Hovořila jsem o tom, jak jsem se odjakživa, abych se prosadila, snažila myslet jako muž – připadala jsem si vymyšlená muži, kolonizovaná jejich představitostí, říkala jsem každý večer na úvod –, a vyprávěla jsem, že jsem nedávno viděla jednoho kamaráda z dětství, jak se všemožně snaží obrátit se naruby a vytáhnout ze sebe ženu.

Často jsem z té půlhodiny strávené v obchodu Solarových čerpala, ale uvědomila jsem si to dost pozdě, možná proto,

že jsem si nikdy nevzpomněla na Lilu. Nevím, z jakého důvodu jsem se při žádné příležitosti nezminila o našem přátelství. Pravděpodobně se mi zdálo, že ačkoli mě do toho příboje svých tužeb i tužeb našich kamarádů z dětství zatáhla ona, není schopná dešifrovat, co mi strčila pod nos. Viděla například to, co jsem vmžiku uviděla v Alfonsovi? Přemýšlela o tom? Považovala jsem to za vyloučené. Byla pohroužená do marastu naší čtvrti a to jí stačilo. Zato já jsem se během těch francouzských dnů cítila ve středu chaosu a přitom vybavená nástroji, abych rozpoznala jeho zákonitosti. Tohle přesvědčení, utvrzené drobným úspěchem mé knížečky, mi pomohlo trochu se zbavit obav z budoucnosti, jako kdyby všechno, co mi do sebe zapadalo v psaném i mluveném projevu, do sebe muselo nutně zapadat i ve skutečnosti. Vida, říkala jsem si, rozpadá se pár, rozpadá se rodina, rozpadají se všechny kulturní klece, rozpadá se jakákoli možná sociálnědemokratická dohoda a mezitím se všechno pokouší násilně získat jiný, dosud nemyslitelný tvar: já a Nino, úhrn jeho a mých dětí, nadvláda dělnické třídy, socialismus a komunismus, a především nečekaný subjekt: žena, já. Chodila jsem po světě a večer co večer jsem se ztotožňovala se sugestivní myšlenkou všeobecného rozkládání řádu a zároveň jeho nové kompozice.

Mezitím jsem pořád tak trochu u konce s dechem volala Adele, povídala si s holčičkami, které mi odpovídaly jednoslabičně nebo se dokolečka ptaly: kdy se vrátíš? Před Vánoci jsem se pokusila se svými nakladatelkami rozloučit, ale jim už v té chvíli ležel na srdci můj osud, nechtěly mě nechat odjet. Přečetly si moji prvotinu, chtěly ji znovu vydat a vláčely mě kvůli tomu do redakce francouzského nakladatelství, které ji před lety bez úspěchu publikovalo. Nesměle jsem se zapojila do dohadování a vyjednávání, podporovaná oběma dámami, které byly na rozdíl ode mě velice bojovné, uměly pochlebovat i vyhrožovat. Nakonec se i díky zásahu milánského nakladatelství dospělo k dohodě: moje kniha měla znovu spatřit světlo světa další rok pod značkou mých nakladatelek.

Sdělila jsem to do telefonu Ninovi, projevil nadšení. Ale pak z něj větu po větě vylezla jeho nespokojenost.

„Nejspíš se už obejdeš beze mě,“ řekl.

„Děláš si legraci? Nemůžu se dočkat, až tě obejmu.“

„Jsi tak soustředěná na svoje věci, že pro mě už nezbylo ani místečko.“

„To se pleteš. Jen díky tobě jsem napsala tuhle knihu a jen díky tobě se mi zdá, že mám v hlavě jasno.“

„Tak se pojďme sejít v Neapoli nebo třeba v Římě, ještě teď, před Vánoci.“

Jenže setkání už nebylo možné, nakladatelské tahanice mě připravily o čas, musela jsem se vrátit k holčičkám. Přesto jsem nedokázala odolat, rozhodli jsme se, že se uvidíme aspoň na pár hodin v Římě. Cestovala jsem v lehátkovém voze, 23. prosince ráno jsem vyčerpaná dorazila do hlavního města. Strávila jsem zbytečně spoustu hodin na nádraží, po Ninovi vidu ani slechu, dělala jsem si starosti, byla jsem sklíčená. Už jsem se chystala odjet vlakem do Florencie, když vtom se objevil, navzdory chladnu celý zpoceny. Potkalo ho tisíc nesnází, přijel autem, vlakem by to nikdy nestihl. Rychle jsme něco snědli, ubytovali jsme se v hotelu na via Nazionale, pár kroků od nádraží, zavřeli jsme se v pokoji. Chtěla jsem odjet hned odpoledne, ale neměla jsem sílu ho opustit, odložila jsem odjezd na další den. Probudili jsme se šťastní, že jsme spali spolu: ach, bylo tak krásné natáhnout nohu a po nevědomí snu zjistit, že Nino je v posteli, vedle mě. Byl Štědrý den, vyšli jsme koupit si dárky. Můj odjezd se odkládal z hodiny na hodinu a ten jeho taky. Teprve pozdě odpoledne jsem se dovlekla se zavazadly až k jeho autu, nedokázala jsem se s ním rozloučit. Nakonec nastartoval a odjel, automobil zmizel v provozu. S námahou jsem se táhla z piazza della Repubblica až k nádraží, ale trvalo mi to moc dlouho, vlak mi o pár minut ujel. Byla jsem zoufalá, takhle dorazím do Florencie uprostřed noci. Ale už se stalo, rezignovaně jsem zavolala domů. Vzal to Pietro.

„Kde jsi?“

„V Římě, vlak stojí ve stanici a nevím, kdy se dá znova do pohybu.“

„No jo, copak naše dráhy. Mám říct holkám, že nebudeš doma na štědrovečerní večeři?“

„Ano, asi to nestihnu.“

Rozesmál se, zavěsil.

Cestovala jsem úplně prázdným vlakem, vymrzlým, ani průvodčí se neukázal. Měla jsem pocit, jako kdybych o všechno přišla a mířila do nicoty, uvězněná v bezútěšnosti, která podtrhovala pocit viny. Do Florencie jsem dorazila hluboko v noci, nikde ani jediné taxi. Plahočila jsem se s kufry zimou, pustými ulicemi, i vánoční vyzvánění zvonů se už dávno vytratilo do tmy. Vyštrachala jsem klíče, abych se dostala do bytu. Ten byl temný a tísnivě tichý. Obešla jsem pokoje, po holčičkách ani po Adele nikde ani stopy. Unavená, vyděšená, ale taky našťvaná jsem hledala aspoň lísteček se vzkazem, kam šly. Nic.

Byt byl dokonale uklizený.

12

Přepadaly mě ošklivé myšlenky. Možná si Dede nebo Elsa nebo obě nějak ublížily a Pietro s matkou je odvezli do nemocnice. Anebo v nemocnici skončil můj manžel, který provedl nějakou šilenost, a Adele s holčičkami tam jsou teď s ním.

Bloudila jsem bytem šířaná úzkostí, nevěděla jsem, co si počít. V jedné chvíli jsem si pomyslela, že ať se stalo cokoli, tchyně to se vši pravděpodobností dala vědět Mariarose, a i když byly tři ráno, rozhodla jsem se jí zavolat. Švagrová zvedla telefon až po chvíli, nebylo snadné ji probrat ze spaní. Ale nakonec jsem se od ní dozvěděla, že Adele se rozhodla vzít s sebou holčičky do Janova – odjely už před dvěma dny –, aby mně a Pietrovi umožnila řešit naši situaci svobodně a Dede s Elsou mohly strávit vánoční svátky v klidné atmosféře.

Ta zpráva mě na jednu stranu uklidnila, na druhou mě rozlítla. Pietro mi lhal: když jsem mu zavolala, věděl, že nebude žádná štedrovečerní večeře, že holčičky na mě nečekají, že odjely s babičkou. A Adele? Jak si mohla dovolit odvézt moje dcery pryč? Vylévala jsem si srdce po telefonu Mariarose, která mě mlčky poslouchala. Zeptala jsem se jí:

dělám všechno špatně, zasloužím si, co se mi děje? Promluvila vážným hlasem, ale povzbuzovala mě. Řekla, že mám právo žít svůj život a povinnost se dál vzdělávat a dál psát. Pak mi u sebe nabídla útočiště, kdykoli bych se s holkami ocitla v nesnázích.

Její slova mě uklidnila, nicméně jsem nedokázala usnout. V hrudi se mi mlela úzkost, vztek, touha po Ninovi, nespokojenost, protože on každopádně stráví svátky v kruhu rodiny, s Albertinem, a já jsem sama samotinká, bez lásky, v prázdném bytě. V devět ráno jsem uslyšela, jak někdo odemyká, byl to Pietro. Hned jsem na něj zaútočila, zaječela jsem: proč jsi svěřil holky svojí matce bez mého dovolení? Byl rozčuchaný, zarostlý, táhlo z něj víno, ale nezdál se být opilý. Netečně mě nechal vriskat, jenom několikrát sklesle zopakoval: já mám práci, nemůžu se o ně starat, a ty máš svého milence, nemáš na ně čas.

Přinutila jsem ho, aby se posadil, v kuchyni. Snažila jsem se uklidnit, řekla jsem:

„Musíme dospět k nějaké dohodě.“

„Vysvětli mi, jakou dohodu máš na mysli.“

„Holky budou žít se mnou a ty je budeš vídat o víkendech.“

„O víkendech kde?“

„U mě doma.“

„A kde to je?“

„Nevím, rozhodnu se pak, tady, v Miláně, v Neapoli.“

Stačilo tohle slovo: Neapol. Jakmile je uslyšel, vyskočil, vytřeštil oči, otevřel pus, jako by mě chtěl zakousnout, a zvedl pěst s tak divokým šklebem ve tváři, že jsem se vyděsila. Ten okamžik trval celou věčnost. Kohoutek kapal, lednice vrčela, někdo se na dvoře smál. Pietro byl silný, na prstech měl velké bílé klouby. Už mě jednou uhodil, věděla jsem, že teď by mě praštil tak silně, že by mě na místě zabil, vymrštila jsem ruce, abych se chránila. Ale on si to rázem rozmyslel, otočil se a bouchl jednou, dvakrát, třikrát do kovové skříně, kde jsem měla smetáky. Byl by v tom pokračoval, kdybych se mu nepověsila na paži s křikem: nech toho, už dost, ublížíš si.

Důsledkem toho jeho vzteku bylo, že to, čeho jsem se obávala při svém návratu, se stalo doopravdy: skončili jsme v nemocnici. Dostal sádru, když jsme přišli domů, vypadal dokonce vesele. Uvědomila jsem si, že jsou Vánoce, a připravila jsem něco k jídlu. Zasedli jsme ke stolu a on zničehonic řekl:

„Včera jsem zavolal tvou matce.“

Nadskočila jsem.

„Co tě to napadlo?“

„No, někdo jí to říct musel. Vyprávěl jsem jí, cos mi provedla.“

„To já jsem s ní o tom měla promluvit.“

„Proč? Abys jí vykládala lži, tak jako mně?“

Znovu mě popadl vztek, ale snažila jsem se ovládnout, bála jsem se, že si zase začne lámat kosti, aby je nemusel zlámat mně. Ale viděla jsem, že se s klidem usmívá a prohlíží si zasádrovanou ruku.

„Takhle nemůžu řídit,“ zabručel.

„Kam musíš jet?“

„Na nádraží.“

Zjistila jsem, že máma na Boží hod – v den, kdy si víc než jindy přisuzovala roli ochránkyně rodinného krbu, kdy byla úplně nejnepostradatelnější – nasedla do vlaku a má každou chvíli dorazit.

13

Byla jsem v pokušení utéct. Napadlo mě, že odjedu do Neapole – že pláchnu do mámina města zrovna ve chvíli, kdy ona přijíždí do mého – a budu hledat trochu klidu a míru po Ninově boku. Ale ani jsem se nehnula. Jakkoli mi připadalo, že jsem se změnila, zůstala jsem tou ukázněnou osobou, která se nikdy ničemu nevyhýbá. Ostatně, říkala jsem si, co mi může udělat? Jsem dospělá žena, a ne malá holka. Nanejvýš přiveze něco dobrého k snědku, jako na Vánoce před deseti lety, když jsem onemocněla a ona za mnou přijela na kolej do Pisy.

Jela jsem s Pietrem vyzvednout mámu na nádraží, řídila

jsem já. Když vystoupila z vlaku, celá se dmula pýchou v nových šatech, s novou kabelkou, v nových střevících, dokonce měla i trochu napudrované tváře. Sluší ti to, řekla jsem jí, jsi moc elegantní. Zasyčela: tvojí zásluhou to není, a pak už na mě nepromluvila. Zato se chovala velice vřele k Pietroví. Ptala se ho na sádru, a jelikož odpověděl vyhýbavě – řekl, že vrazil do dveří –, začala bručet nejistou italštinou: vrazil, já moc dobře vím, kvůli komu jsi do nich vrazil, to víš že jo, vrazil.

Jakmile jsme byli doma, odložila předstíranou způsobnost. Kulhala sem a tam po obývacíku a dělala mi kázání. Přehnaně vychvalovala mého manžela, nařídila mi, ať ho okamžitě požádám o prominutí. Jelikož jsem se k tomu neměla, začala se ho sama doprošovat, aby mi odpustil, a přísahala na Peppeho, Gianniho a Elisu, že se domů nevrátí, pokud se my dva neusmíříme. Chovala se tak exaltovaně, až se mi zezačátku skoro zdálo, že si ze mě a mého manžela střílí. Seznam Pietrových ctností mi připadal nekonečný a – to musím připustit – neškodlila ani na těch mých. Tisíckrát zdůraznila, že pokud jde o inteligenci a studium, jsme stvoření jeden pro druhého. Oháněla se dobrem naší Dede – byla to její oblíbená vnučka, Elsu zmínit zapomněla –, ta malá všemu rozumí, není správné, aby kvůli tomu trpěla.

Dokud mluvila, můj manžel jí dával pořád za pravdu, i když měl ve tváři nevěřící výraz, se kterým sledujeme přehlídku přemrštěnosti. Objala ho, políbila ho, poděkovala mu za jeho štědrost, před níž bych – zaječela na mě – měla akorát padnout na kolena. Neustále do nás hrubě žduchala a přistrkovala nás k sobě, abychom se objali a políbili. Vysmekla jsem se jí, byla jsem nevrhá. Celou dobu jsem si říkala: nesnáším ji, nesnesu, že ve chvíli, jako je tahle, se musím vyrovnávat, před Pietrovými očima, *ještě i* se skutečností, že jsem dcera téhle ženské. A přitom jsem se v duchu snažila uklidnit slovy: to je její obvyklý divadýlko, za chvíli ji to unaví a půjde si lehnout. Teprve když mě kdoví pokolikáté popadla a nutila mě přiznat, že jsem udělala strašlivou chybu, už jsem to nevydržela, její ruce mi vadily a odtáhla jsem se. Řekla jsem

něco jako: už dost, mamí, je to zbytečný, nemůžu dál zůstat s Pietrem, mám ráda někoho jiného.

To byla chyba. Zнала jsem ji, čekala jen na to, až ji něčím vyprovokuju. Přerušila svoji litanii, všechno se vmžiku změnilo. Vrazila mi pořádnou facku a ječela jako pominutá: buď zticha, ty kurvo, buď zticha, buď zticha, buď zticha. Snažila se mě popadnout za vlasy, vřískala, že už toho má dost, že přece není možný, abych si já, *já*, chtěla zničit život tím, že poběžím za mladým Sarratorem, kterej je horší, o dost horší, než ten jeho zasnanej fotr. Kdysi jsem si myslela, ječela, že ta tvoje kamarádka Lina tě svádí na špatnou cestu, ale spletla jsem se, to ty, *ty* nemáš kouska studu; z ní se bez tebe stala skvělá ženská. Dobře mi tak, měla jsem ti přerazit hnáty, když jsi byla malá. Máš báječnýho manžela, žiješ si díky němu jako dáma v tomhle překrásném městě, má tě rád, dal ti dvě dcery, a ty se mu takhle odměníš, ty krávo? Pocem, já tě přivedla na svět a já tě taky zabiju.

Vrhla se na mě, měla jsem dojem, že mě chce vážně zabít. V té chvíli jsem cítila veškerou pravdivost zklamání, které jsem jí působila, veškerou pravdivost mateřské lásky, která přestala doufat, že mě dotlačí k tomu, co považuje za moje dobro – to znamená všechno, co ona nikdy neměla, a já naopak ano, a co z ní až do té chvíle dělalo nejšťastnější matku z celé čtvrti –, a tak je připravená proměnit se v nenávist a zničit mě, aby mě ztrestala za to, jak mrhám dary z nebes. A tak jsem ji odstrčila, odstrčila jsem ji a zaječela jsem ještě víc než ona. Strčila jsem do ní nechtěně, instinktivně, takovou silou, že ztratila rovnováhu a upadla na podlahu.

Pietro se lekl. Viděla jsem mu ve tváři, v očích, jak můj svět naráží do toho jeho. V životě určitě nezažil podobnou scénu, s takovým křikem slov, s tak nevladatelnými reakcemi. Máma převrhla židli, dopadla těžce na zem. Kvůli té nemocné noze se jí nedařilo se zvednout, máchala rukou ve snaze zachytit se okraje stolu a přitáhnout se. Ale nevzdávala se, dál na mě ječela hrozby a nadávky. Nepřestala s tím, ani když jí vyděšený Pietro pomohl zdravou rukou vstát. Přiškrčeným, vzteklým a zároveň upřímně bolestným hlasem funěla s vytrěštěným

oči: ty už nejsi moje dcera, on je můj syn, on, ani tvůj otec už tě nechce, ani tví sourozenci; jen ať tě mladej Sarratore nakazí kapavkou a přijíjí, co jsem komu udělala, že jsem se musela dožít dnešního dne, ach bože, bože, bože, já chci hned teď umřít, chci na místě umřít. Utrpení ji přemohlo natolik, že – což pro mě bylo něco neuvěřitelného – se rozplakala.

Utíkala jsem se zavřít do ložnice. Nevěděla jsem, co mám dělat, nikdy bych nečekala, že můj rozchod s sebou přinese takovou trýzeň. Byla jsem vyděšená, byla jsem zdrcená. Z jakých temných hlubin, z jaké mé domýšlivosti vyšlo odhodlání odstrčit mámu stejnou fyzickou silou, jakou používala ona? Uklidnilo mě jen to, že Pietro po chvíli zaklepal na moje dveře a řekl potichu, s nečekanou vlídností: neotvírej, nežádám tě, abys mě pustila dovnitř; jenom ti chci říct, že tohle jsem nechtěl, to je moc, to si nezasloužíš ani ty.

14

Doufala jsem, že se máma obměkčí, že hned druhý den ráno najde při jedné ze svých prudkých změn nálad způsob, jak mi znovu potvrdit, že mě má ráda a že je na mě navzdory všemu pyšná. Ale to se nestalo. Slyšela jsem ji povídat si s Pietrem celou noc. Pochlebovala mu, záštiplně zdůrazňovala, že se mnou byl vždycky jenom kříž, vzdychala, že se mnou musí mít člověk trpělivost. Další den, abychom se znovu nepohádaly, jsem bloumala po bytě nebo se pokoušela si číst a do jejich spikleneckých hovorů jsem vůbec nezasahovala. Byla jsem strašně nešťastná. Styděla jsem se, že jsem do ní tak strčila, styděla jsem se za ni i za sebe, toužila jsem se jí omluvit, obejmout ji, ale bála jsem se, že si to špatně vyloží a bude přesvědčená, že se vzdávám. Pokud dospěla k názoru, že já jsem Lilinou černou duší, a ne ona mojí, musela jsem ji opravdu nesnesitelně zklamat. Řekla jsem si na její omluvu: jejím měřítkem je naše čtvrt; tam se v jejích očích všechno obrátilo k lepšímu: díky Elise se cítí spřízněná se Solarovými; její synové konečně pracují pro Marcella, kterého pyšně

nazývá svým zetěm; v tomhle novém oblečení nosí znamení blahobytu, který jí spadl do klína; takže je přirozené, že Lila, která pracuje ve službách Michela Solary, žije trvale s Enzem, je natolik bohatá, že chce pro své rodiče odkoupit malý byt, ve kterém bydlí, jí připadá mnohem vydařenější než já. Jenže podobné úvahy jen ještě víc prohloubily propast mezi námi, už jsme neměly žádné styčné body.

Odjela zpátky, aniž jsme si řekly jediné slovo. Odvezli jsme ji autem na nádraží, ale dělala, jako kdybych za volantem nebyla. Jen popřála Pietrovi všechno nejlepší a až do chvíle, kdy se vlak dal do pohybu, ho zapřísahala, aby jí podával zprávy o své ruce a o holčičkách.

Jakmile zmizela, uvědomila jsem si s jistým překvapením, že její vpád měl nečekaný účinek. Můj manžel už po cestě domů překonal hranici těch několika solidárních vět, které mi předešlého večera zašeptal přes dveře. Ta ukrutná potyčka s mojí matkou mu toho o mně, o tom, jak jsem vyrůstala, musela odhalit víc, než jsem mu sama vyprávěla a než si představoval. Myslím, že mu mě bylo líto. V tu ránu se umoudřil, chovali jsme se k sobě zase zdvořile, o pár dní později jsme zašli za jedním advokátem, ten chvíli žvanil o všem možném, pak se nás zeptal:

„Jste si jistí, že už spolu nechcete žít?“

„Jak se dá žít s člověkem, který o vás už nestojí?“

„Vy, paní, už o svého manžela nestojíte?“

„To je moje věc,“ řekla jsem, „vy musíte akorát podat žádost o tu rozlukou.“

Když jsme zas byli na ulici, Pietro se zasmál:

„Jsi úplně stejná jako tvoje matka.“

„To není pravda.“

„Souhlasím, není to pravda: jsi jako tvoje matka, kdyby byla studovala a začala psát romány.“

„Co tím chceš říct?“

„Chci říct, že jsi horší.“

Trochu jsem se urazila, ale ne moc, byla jsem ráda, že v rámci možností zas přišel k rozumu. S úlevou jsem si oddechla a začala jsem se soustředit na to, co je třeba udělat.

Při dlouhých meziměstských telefonátech jsem Ninovi vyprávěla všechno, co se mi stalo od chvíle, kdy jsme se rozloučili, probírali jsme moje stěhování do Neapole, z opatrnosti jsem mu zamlčela, že jsme s Pietrem zas začali spát pod jednou střechou, i když samozřejmě v oddělených ložnicích. A hlavně jsem několikrát mluvila se svými dcerami a s nezastíranou nevraživostí jsem oznámila Adele, že si pro ně přijedu.

„Nedělej si starosti,“ pokusila se mě tchyně uchlácholit, „můžeš je u mě nechat tak dlouho, jak budeš potřebovat.“

„Dede musí do školy.“

„Mohli bychom ji dát sem, je to za rohem, já bych se o všechno postarala.“

„Ne, musím je mít u sebe.“

„Rozmysli si to. Žena v rozluce, se dvěma dcerami a tvými ambicemi musí zvážit svoji reálnou situaci a určit si, čeho se může vzdát, a čeho ne.“

V té větě mě naštvalo všechno.

15

Chtěla jsem okamžitě vyrazit do Janova, ale zavolali mi z Francie. Starší z nakladatelek mě požádala, abych pro jeden významný časopis napsala úvahu o otázkách, které mě slyšela rozebírat na veřejnosti. Tím jsem se okamžitě ocitla v situaci, kdy jsem se musela rozhodnout, jestli si pojedu pro dcery, nebo se pustím do práce. Odložila jsem Janov, horlivě jsem ve dne v noci pracovala, plná obav, abych to dobře zvládla. Ještě jsem se pokoušela dát svému textu přijatelnou formu, když mi Nino oznámil, že má pár dní volna, než mu na univerzitě zas začne výuka, a že za mnou může okamžitě přijet. Nedokázala jsem mu odolat, vyrazili jsme si autem do Monte Argentario. Opájela jsem se láskou. Strávili jsme tam nádherné dny a nechávali jsme se unášet zimním mořem a – což se mi nikdy nestalo ani s Francem, a už vůbec ne s Pietrem – požitkem z dobrého jídla a pití, vzdělaných

rozhovorů a sexu. Ráno jsem vylézala z postele za svítání a pouštěla jsem se do psaní.

Jednou večer mi Nino v posteli podstrčil nějaký svůj text, řekl, že mu hrozně záleží na mém názoru. Byl to složitý článek o kauze oceláren Italsider v Bagnoli. Přečetla jsem si ho přitisknutá k němu a on se každou chvíli shazoval mumláním: píšu mizerně, klidně to oprav, jestli chceš, ty jsi lepší, byla jsi lepší už na gymnáziu. Nesmírně jsem jeho článek vychválila, poradila jsem mu pár změn. Ale Ninovi to nestačilo, nutil mě do textu zasáhnout víc. A právě při té příležitosti, skoro jako by mě chtěl přesvědčit o nutnosti mých úprav, mi nakonec řekl, že se mi musí přiznat k něčemu nepěknému. Označil to své tajemství, napůl rozpačité a napůl ironicky, za nejostudnější věc, kterou v životě provedl. A řekl mi, že se to týká článku, ve kterém jsem shrnula svůj střet s profesorem náboženství, toho, co si u mě na gymnáziu objednal pro nějaký studentský plátek.

„Copak jsi provedl?“ zeptala jsem se ho se smíchem.

„Řeknu ti to, ale nezapomínej, že jsem byl tehdy ještě kluk.“

Cítila jsem, že se doopravdy stydí, a trochu mě to znepokojilo. Řekl, že když si ten můj článek přečetl, připadalo mu nemožné, že by se dalo psát tak příjemně a tak chytře. Ta lichotka mě potěšila, políbila jsem ho, vzpomněla jsem si, kolik práce jsem tomu textíku společně s Lilou věnovala, a přitom jsem mu sebeironicky přehrála své zklamání, bolest, kterou jsem ucítila, když ho časopis kvůli nedostatku místa neotiskl.

„Tohle jsem ti řekl?“ zeptal se Nino celý nesvůj.

„Asi jo, už si to nepamatuju.“

Zoufale se zašklebil.

„Pravda je taková, že místa pro tvůj článek tam bylo ha-baděj.“

„Tak proč ho neotiskli?“

„Ze závistivosti.“

Rozesmála jsem se.

„Ti redaktoři mi něco záviděli?“

„Ne, to já jsem ti záviděl. Přečetl jsem si ty stránky a vyhodil je do koše. Nedokázal jsem snést, že jsi tak dobrá.“

Chvíli jsem nic neříkala. Tolik mi na tom článku tenkrát záleželo, tolik jsem se trápila! Nedokázala jsem tomu uvěřit: je možné, že nejoblíbenější gymnazista profesorky Galianiové tak strašně záviděl pár řádků žačce nižšího stupně, že je hodil do koše? Cítila jsem, že Nino čeká na moji reakci, jenže já nevěděla, jak umístit tak hanebný čin do té jasné svatozáře, kterou jsem ho jako holka obklopila. Vteřiny ubíhaly a já se zmateně pokoušela zadržet tu podlost u sebe, abych zabránila tomu, že by se propojila se špatnou pověstí, kterou si podle Adele Nino získal v Miláně, nebo s Lilinou a Antoniovou radou, ať mu nedůvěřuju. Pak jsem se vzpamatovala, uviděla jsem kladnou stránku toho jeho přiznání, objala jsem ho. Když se to tak vezme, vůbec mi tu epizodu nemusel vyprávět, byl to ošklivý skutek ukrytý hluboko v minulosti. A přece to právě teď udělal a ta jeho potřeba být upřímný bez ohledu na to, jestli je to pro něj výhodné, i za cenu, že se ukáže ve velmi špatném světle, mě dojala. Od té chvíle jsem najednou cítila, že mu můžu vždycky věřit.

Té noci jsme se milovali vášnivěji než obvykle. Při probuzení jsem si uvědomila, že přiznáním viny Nino také přiznal, že jsem v jeho očích vždycky byla mimořádná dívka, i v době, kdy chodil s Nadiou Galianiovou, nebo když se stal Liliným milencem. Bylo tak vzrušující cítit, že mě někdo nejen miluje, ale že si mě i váží. Svěřil mi svůj text, pomohla jsem mu dát mu brilantnější formu. V těch dnech v Monte Argentario jsem nabyla dojmu, že jsem s konečnou platností rozšířila svou schopnost cítit, chápat, vyjadřovat se, což – říkala jsem si pyšně – potvrzovalo slušné zahraniční přijetí knihy, kterou jsem napsala na jeho popud, abych se mu zalíbila. V té chvíli jsem měla všechno. Stranou zůstaly jen Dede a Elsa.

Tchyni jsem o Ninovi nic neřekla. Zato jsem jí vyprávěla o francouzském časopisu a dávala jsem najevo, jak jsem plně

pohlčená textem, který právě píšu. Přitom jsem jí, i když nerada, poděkovala za to, jak se stará o své vnučky.

Třebaže jsem jí nedůvěřovala, v té chvíli mi došlo, že Adele uhodila hřebík na hlavičku. Jak to udělat, abych mohla mít jak svůj život, tak svoje dcery? Samozřejmě jsem spoléhala na to, že brzy se někam odstěhuju i s Ninem a pak si budeme pomáhat navzájem. Ale do té doby? Nebude snadné pospojovat potřebu se s ním vídat, Dede, Elsu, psaní, veřejná vystoupení, tlak, jemuž mě na každý pád, i když už se chová rozumněji, vystaví Pietro. A to nepočítám finanční problémy. Z mých vlastních peněz mi zbylo jen velice málo a zatím jsem nevěděla, kolik mi nová kniha vydělá. Bylo vyloučeno, že bych si v nejbližší budoucnosti mohla platit nájem, telefonní linku, každodenní výdaje na živobytí pro dcery a pro sebe. A pak, kde se ta naše každodennost měla uskutečnit? Jela bych si pro holčičky třeba hned, ale kam bych je odvezla? Do Florencie, do bytu, kde se narodily a kde by vedle laskavého otce a zdvořilé matky došly k přesvědčení, že se všechno zázračně vrátilo do normálu? Měla jsem v nich žít falešné naděje, i když jsem věděla, že při prvním Ninově vpádu je zklamání ještě víc? Měla jsem říct Pietrovi, ať se odstěhuje, když jsem se rozešla já s ním? Nebo bylo na mně, abych uvolnila byt?

Odjela jsem do Janova s tisícem otázek a žádným rozhodnutím.

Tchán s tchyní mě přivítali se zdvořilým chladem, Elsa s nejistým nadšením, Dede nepřátelsky. Janovský byt jsem moc neznala, v myslí jsem si uchovala jen dojem světla. Ve skutečnosti tam byly místnosti celé obložené knihami, starodávný nábytek, křišťálové lustry, podlahy zakryté drahými koberci, těžké závěsy. Jenom obývací pokoj byl oslňující, byla v něm veliká skleněná stěna, která rámovala kus světla a moře a vystavovala je jako vzácný exponát. Všimla jsem si, že moje dcery se pohybují po celém bytě svobodněji než u nás doma: všeho se dotýkaly, všechno si braly bez jediného napomenutí a s hospodyní mluvily zdvořilým, ale panovačným tónem, který se naučily od babičky. První hodiny po

mém příjezdu mi ukázaly svůj pokoj, chtěly, abych žasla nad hromadou hraček tak drahých, že já ani jejich otec bychom jim je nikdy nekoupili, vyprávěly mi o spoustě překrásných věcí, které dělaly a viděly. Pomalu jsem vyrozuměla, že Dede se hodně upnula na dědečka, zatímco Elsa, i když mě až do úmoru objímala a pusinkovala, se se vším obracela jen na babičku nebo se jí, to když byla unavená, vydrápala na klín a odtamtud se na mě smutně dívala a cucala si palec. To se holčičky naučily obejít se beze mě za tak krátkou dobu? Nebo spíš byly vyčerpané tím, co viděly a slyšely v posledních měsících, a teď, v obavě z katastrof, které jsem spouštěla, měly strach mě znovu přijmout? Nevím, rozhodně jsem se hned neodvázila říct: sbalte si věci, odjíždíme. Zdržela jsem se tam pár dní, znovu jsem se o ně začala starat. A tchán s tchyní do toho nikdy nezasahovali, naopak, při prvním dovolávání se jejich autority proti té mé, zejména ze strany Dede, se stáhli a zabránili jakémukoli konfliktu.

Především Guido si dával pozor, aby mluvil o jiných věcech, počátku se o rozchodu mezi mnou a jeho synem dokonce ani nezmiňoval. Po večeři, když šly Dede s Elsou spát a on se se mnou ze zdvořilosti chvíli zdržel, než se šel zavřít do pracovny, kde zůstával dlouho do noci (Pietro zjevně jen uplatňoval otcův vzor), býval v rozpacích. Obvykle hledal útočiště v řečech o politice: vyostření krize kapitalismu, všelék úsporných opatření, rozšiřující se vrstva sociálně vyloučených osob, zemětřesení ve Furlánsku jako symbol nejisté situace v Itálii, obrovské nesnáze levice, staré strany a extremistická uskupení. Ale neprojevil přitom vůbec žádný zájem o mé názory a já se je ostatně ani nenamáhala mít. Když už se doopravdy rozhodl mě povzbudit, abych řekla, co si myslím, stočil hovor k mé knize, jejíž italské vydání jsem poprvé viděla právě u tchánů doma: byl to tenoučký, nenápadný svazáček, dorazil současně s hromadou knih a časopisů, které se nepřetržitě kupily na stolech a čekaly, až jimi někdo zalistuje. Jednoho večera se zničehonic vytasil s otázkami a já – s vědomím toho, že text nečetl a číst ani nebude – jsem mu shrnula témata, přečetla jsem mu pár řádek. Většinu času poslouchal vážně,

velice pozorně. Pouze jednou vznesl učené námitky ohledně jednoho Sofoklova úryvku, který jsem citovala nevhodně, a nasadil profesorský tón, při němž jsem se zastyděla. Byl to muž, ze kterého sálala autorita, třebaže autorita je jen patina a občas stačí málo, třeba aby na pár okamžiků popraskala, a my zahlédneme jiného, ne tak příkladného člověka. Při mé zmínce o feminismu byla Guidova uhlazenost v tu ránu pryč, v očích se mu zableskla nečekaná zlomyslnost a rudý ve tváři – on, který byl obvykle tak bezkrevný – si začal sarkasticky pobrukovat dva slogany, které někde zaslechl: *jaký je sex v zemi zdejší, kdo má orgasmus nejsilnější? žádná z nás;* a taky: *nejsme rozmnožovací stroje, ale ženy, co vedou osvobozené boje.* Pobrukoval si a smál se, tváře mu žhnuly. Když si všiml, že mě nepříjemně zaskočil, popadl své brýle, pečlivě si vyčistil skla a stáhl se do pracovny.

Během těch několika večerů zůstávala Adele skoro pořád zticha, ale brzy mi došlo, že jak ona, tak její manžel hledají nějaký emočně sterilní způsob, jak mě přinutit, abych vyložila karty na stůl. Jelikož jsem jim na to neskočila, nakonec se tchán k problému postavil čelem a po svém. Když nám Dede s Elsou popřály dobrou noc, zeptal se vnuček, jako by šlo o nějaký milý rituál:

„Jakpak se jmenují tyhle dvě překrásné slečny?“

„Dede.“

„Elsa.“

„A dál? Dědeček chce slyšet celé jméno.“

„Dede Airotová.“

„Elsa Airotová.“

„Airotová po kom?“

„Po tatínkovi.“

„A dál?“

„Po dědečkovi.“

„A jak se jmenuje vaše maminka?“

„Elena Grecová.“

„A vy se jmenujete Grecová, nebo Airotová?“

„Airotová.“

„Šikulky. Dobrou noc, zlatíčka, krásně se vyspinkejte.“

Potom, jakmile holčičky doprovázené Adele odešly z místnosti, řekl, jako kdyby navazoval nit hovoru na jejich odpovědi: dozvěděl jsem se, že za rozchodem s Pietrem stojí Nino Sarratore. Trhla jsem sebou, přikývla jsem. Usmál se, začal Nina chválit, ale bez těch bezvýhradných sympatií, které k němu choval v minulých letech. Nazval ho velice inteligentním hochem, jedním z těch, kteří vědí, co dělají, ale – řekl s důrazem na spojku odporovací – je *přelétavý*, a to slovo zopakoval, jako by chtěl zjistit, zda zvolil to správné. Pak zdůraznil: poslední věci, co Sarratore napsal, se mi nelíbily. A náhle pohrdlivým tónem ho hodil na hromadu těch, co považují za naléhavější naučit se roztáčet soukolí neokapitalismu, než dál požadovat transformaci společenských a výrobních vztahů. Použil tahle slova, ale každému vtiskl konzistenci urážky.

To jsem nesnesla. Usilovně jsem se ho snažila přesvědčit, že se mýlí; Adele vešla do pokoje zrovna ve chvíli, kdy jsem citovala Ninovy texty, které se mi zdály velmi radikální, a Guido mě poslouchal a vydával přitom tlumený zvuk, k němuž se často uchyloval, když váhal mezi souhlasem a nesouhlasem. Rázem jsem zmlkla, byla jsem poněkud rozčilená. Pár minut se zdálo, že tchán zmírnil svůj odsudek (*koneckonců, zorientovat se v bahně italské krize je obtížné pro všechny a dokážu pochopit, že mladíci jako on se ocitají v nesnázích, zvláště pokud mají chuť konat*), pak vstal, že půjde do své pracovny. Ale než zmizel, změnil názor. Zastavil se ve dveřích a pronesl záštiplně: jenže ono je konat a konat. Sarratore je inteligence bez tradic, raději se chce zalíbit tomu, kdo poručí, než se bít za nějakou myšlenku, bude z něj velice úslužný odborník. A zarazil se, ale váhal, jako kdyby měl na jazyku něco ještě mnohem drsnějšího. Ale nakonec jen zabručel dobrou noc a odešel do pracovny.

Cítila jsem na sobě Adelin pohled. Taky musím odejít, říkála jsem si, musím se na něco vymluvit, říct, že jsem unavená. Jenže jsem doufala, že Adele najde nějakou smířlivou frázi, která mě dokáže uklidnit, a tak jsem se jí zeptala:

„Co znamená, že Nino je inteligence bez tradic?“

Ironicky na mě pohlédla.

„Že není nikdo. A pro toho, kdo není nikdo, je ze všeho nejdůležitější, aby z něj byl někdo. A to má za následek, že tenhle pan Sarratore je nespolehlivá osoba.“

„I já jsem intelligence bez tradic.“

Usmála se.

„Ano, i ty, však jsi taky nespolehlivá.“

Ticho. Adele mluvila klidně, jako kdyby slova neměla žádný citový náboj, ale pouze registrovala fakta. Přesto jsem se cítila uražená.

„Co tím chceš říct?“

„Že jsem ti svěřila syna a ty ses k němu chovala nečestně. Když jsi chtěla někoho jiného, tak proč sis ho brala?“

„Nevěděla jsem, že chci někoho jiného.“

„Lžeš.“

Zaváhala jsem, připustila jsem:

„Lžu, ano, ale protože mě nutíš, abych ti dala lineární vysvětlení, a lineární vysvětlení jsou skoro vždycky lži. I ty jsi se mnou o Pietrovi nemluvila hezky, dokonce jsi stála na mojí straně proti němu. Lhala jsi?“

„Ne. Skutečně jsem stála na tvou straně, ale v rámci dohody, kterou jsi měla respektovat.“

„Jaké?“

„Že zůstaneš se svým manželem a dcerami. Byla jsi Airotová, tvoje dcery byly Airotovy. Nechtěla jsem, aby ses cítila nemožná a nešťastná, snažila jsem se ti pomoci být dobrou matkou a dobrou manželkou. Ale když se poruší dohoda, všechno se mění. Ode mě ani od mého muže už nedostaneš nic, a ještě ti vezmu všechno, co jsem ti dala.“

Zhluboka jsem se nadechla, snažila jsem se hovořit klidným hlasem, jako jím ostatně dál mluvila i ona.

„Adele,“ řekla jsem, „já jsem Elena Grecová a moje dcery jsou moje dcery. Já na vás Airotovy seru.“

Přikývla, byla bledá a teď už se tvářila přísně.

„To je hned vidět, že ty jsi Elena Grecová, teď už je to až moc zjevné. Ale holčičky jsou dcery mého syna a my ti nedovolíme, abys je zkazila.“

Nechala mě tam stát a šla si lehnout.

To byla první srážka s tchánem a tchyní. Pak následovaly další, ale už nikdy nedospěly k tak výslovnému pohrdání. Později už se mi jen snažili všemožně dokázat, že pokud se hodlám dál starat hlavně sama o sebe, musím Dede s Elsou svěřit do jejich péče.

Samozřejmě jsem byla proti tomu a nebylo dne, kdy bych se nerozzlobila a nerozhodla se okamžitě si dcery odvést s sebou do Florencie, do Milána, do Neapole, kamkoli, jen abych je v té domácnosti už nemusela nechávat ani o minutu déle. Jenže brzy jsem to vzdávala, odjezd jsem odkládala, pokaždé se stalo něco, co svědčilo proti mně. Například zavolal Nino a já si nemohla pomoci, rozjela jsem se za ním, kamkoli mi řekl. A pak se i v Itálii zvedla malá vlna úspěchu nové knihy, ačkoli recenzenti velkých deníků ji přehlíželi, svoje publikum si přesto nacházela. Jelikož jsem často spojovala setkání se čtenáři se schůzkami se svým milencem, doba, na kterou jsem se od holčiček vzdalovala, se tím prodlužovala.

Musela jsem se od nich odtrhnout násilím. Cítila jsem na sobě jejich vyčítavé pohledy, trpěla jsem. A přesto jsem si už ve vlaku, zatímco jsem studovala, zatímco jsem se připravovala na nějakou veřejnou debatu, zatímco jsem si v duchu představovala setkání s Ninem, užívala nehoráznou radost, která ve mně začala klokotat. Brzy jsem zjistila, že si zvykám na to, že jsem šťastná i nešťastná zároveň, jako kdyby to byl nový nevyhnutelný status mého života. Když jsem se vracela do Janova, cítila jsem se provinile – Dede s Elsou už tam byly jako doma, měly tam školu a kamarády na hraní, všechno, co si přály, nezávisle na mně –, ale jakmile jsem znovu odjela, vina se stávala protivnou komplikací, slábla. Samozřejmě jsem si to uvědomovala a připadala jsem si kvůli té rozkolísanosti přízemní. Bylo ponižující muset si přiznat, že trocha slávy a láska k Ninovi dokázaly zastínit Dede s Elsou. A přece tomu tak bylo. Ozvěna Liliny věty: *uvědom si, jak ublížíš svým dcerám*, se stala právě v tom období jakýmsi trvalým